

Incident wordt trend

RAPPORTAGE
PINK PANEL KENNEMERLAND

2015

DIGITAAL ONDERZOEKSPANEL VEILIGHEID
LESBISCHE VROUWEN, HOMOSEKSUELE MANNEN
EN BISEKSUELEN (LHB's)
IN KENNEMERLAND

Auteurs

Marjolein van Haften

Laura Otsen

Eindredactie

Frederique Janss

Bureau Discriminatiezaken Kennemerland is een onafhankelijke organisatie die werkt aan het stimuleren van een tolerante samenleving en het tegengaan van ongelijke behandeling. Iedereen kan bij ons terecht voor steun bij alle vormen van discriminatie en ongelijke behandeling. We behandelen en registreren individuele klachten, doen onderzoek, geven voorlichting en trainingen en adviseren organisaties op het gebied van antidiscriminatiebeleid en gelijke behandeling.

Bureau Discriminatiezaken Kennemerland

Postbus 284

2000 AG Haarlem

Tel. 023 5315842

info@bdkennemerland.nl

www.bdkennemerland.nl

oktober 2015

Inhoud

Inleiding	4
1. Over het Pink Panel onderzoek	6
2. Resultaten Pink Panel	10
- a. Veiligheidsbeleving	
- b. De eigen woonwijk	
- c. Werkomgeving	
- d. Sportvereniging	
- e. Openbare ruimte	
- f. Vertrouwen in politie	
3. Analyse en conclusies Pink Panel	36
4. Discriminatieklachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid	41
5. Scholierenonderzoek Emovo van GGD Kennemerland	43
6. Aanbevelingen en aanknopingspunten voor beleid	44
Bijlagen	49

Inleiding

In dit rapport schetsen wij, Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD), een beeld van de veiligheidsbeleving van lesbiënnes, homoseksuelen, biseksuelen in Kennemerland en hun ervaringen met intolerantie en discriminatie op grond van seksuele gerichtheid. De resultaten zijn verkregen door middel van het Pink Panel, een digitale onderzoeksmethode ontwikkeld door het BD.

In 2007 was in Amsterdam sprake van een uitbarsting van geweld tegen, vooral, homoseksuele mannen. Het aantal klachten over discriminatie in Kennemerland bij het BD bleef relatief laag, ook werd er weinig aangifte gedaan bij de politie in deze regio. Maar betekende dit ook dat het onderwerp discriminatie hier minder speelde? Het BD vroeg zich af wat de stand van zaken was in Haarlem en omgeving. Sinds 2008 doet het BD jaarlijks onderzoek onder lesbiënnes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders (LHBT's) in Kennemerland. Bij de laatste meting hebben we besloten om de groep transgenders niet meer mee te nemen in het Pink Panel onderzoek. Zie voor een verdere toelichting op pagina 6. Daarom wordt in dit rapport steeds gesproken over LHB's en wordt niet de gebruikelijke afkorting LHBT's gehanteerd.

Op de website van Bureau Discriminatiezaken www.bdkennemerland.nl staat meer informatie over het Pink Panel en de eerder uitgebrachte publicaties hieromtrent.

De inhoud van dit rapport heeft een signalerende functie en zal worden gepresenteerd aan belangenorganisaties, Colleges van Burgemeester en Wethouders, gemeenteraden, raadscommissies, politie, Openbaar Ministerie en andere belanghebbenden.

Steeds meer bekend over veiligheid LHB's

Zoals gezegd, er was weinig bekend over de beleving en ervaringen van LHB's in Kennemerland. Alle aandacht in de media ging uit naar Amsterdam en enkele andere grote steden. Door het Pink Panel onderzoek hebben we sinds enkele jaren redelijk goed in beeld hoe veilig LHB's zich voelen om voor hun seksuele gerichtheid uit te komen, bijvoorbeeld in de eigen woonwijk of op de werkvloer. Tevens is bekend of, hoe vaak en waar LHB's te maken krijgen met discriminatie die zich openbaart in de vorm van pesten, schelden, ongelijke behandeling of geweld.

Aan de hand van de meest recente Pink Panel meting in mei en juni 2015 kunnen we opnieuw uitspraken doen over de veiligheidsbeleving van LHB's in Kennemerland en hun ervaringen met intolerantie en discriminatie op grond van seksuele gerichtheid. In het rapport zetten wij de meest recente resultaten steeds af tegen de resultaten in voorgaande jaren, hierdoor worden ontwikkelingen in de loop der tijd zichtbaar.

Metten is niet precies weten

Het is een favoriete uitspraak van onderzoekers, politici en vele anderen: *Metten is weten*. Hier willen we graag een kanttekening bij plaatsen. Met de vragen die wij stellen in het Pink Panel proberen wij zoveel mogelijk zicht te krijgen op de veiligheidsbeleving van LHB's en hun ervaringen met intolerantie en discriminatie. Ieder onderzoek heeft echter zijn beperkingen. We komen er niet precies achter hoe kwetsbaar de LHB's precies zijn, in hoeverre zij anticiperen op negatieve gebeurtenissen of op afkeuring, en wat daarvan de impact is.

Het verbergen van de homoseksuele gerichtheid is voor enkelen een bewuste keuze, maar dit kan wel negatieve gevolgen hebben voor zijn of haar gezondheid. Degene die zijn of haar seksuele gerichtheid verbergt hoeft daarentegen weer minder bang te zijn voor homo-negatieve uitingen¹. Ook kan iemand die zelf geen ervaring heeft met homovijandig gedrag zich wel de hele tijd bewust zijn dat dit wel kan gebeuren. Dit kan leiden tot stress en angst. Dit zijn allemaal aspecten die wij niet precies kunnen meten, maar die wel belangrijk zijn om mee te nemen voor een breder inzicht in de sociale veiligheid van LHB's.

Tolerantie en de dagelijkse praktijk

Sinds de jaren 60 denkt Nederland steeds positiever over homoseksualiteit. Ook recentelijk nam de acceptatie toe. In 2006 was het aandeel mensen dat negatief dacht over homoseksualiteit 15 procent, in 2012 was dit gedaald tot 8 procent. Ruim 90 procent van de Nederlanders vindt dat homo's en lesbiennes hun leven moeten kunnen leiden zoals zij dat zelf willen. In de praktijk blijkt echter dat (zichtbaar) intiem gedrag van LHB's zoals kussen of hand in hand lopen bij circa één op de vier Nederlanders op weerstand stuit.

Opzet van het rapport

De opzet van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 1 wordt eerst ingegaan op de Pink Panel onderzoeksmethode en worden enkele voorbeholden gemaakt ten aanzien van de resultaten. In hoofdstuk 2 staan de resultaten van het Pink Panel onderzoek centraal. De algemene veiligheidsbeleving van LHB's komt aan de orde aan de hand van stellingen en vervolgens kijken we hoe veilig LHB's zich voelen in de eigen wijk en welke factoren hierop van invloed zijn. We beschrijven of, hoe vaak en waar zich discriminatie-incidenten hebben voorgedaan en hoe LHB's hierop reageren.

Hierna staat de werkomgeving centraal. Hoe open zijn LHB's over hun seksuele gerichtheid? Heeft men op het werk weleens te maken gehad met discriminatie en welke actie ondernam men naar aanleiding daarvan?

Daarna worden de resultaten besproken over de openbare ruimte en situatie op de sportvereniging. Ten slotte komt het vertrouwen in de (afhandeling van discriminatieklachten door de) politie aan bod.

In hoofdstuk 3 analyseren en combineren we de resultaten en komen we tot conclusies voortvloeiend uit het Pink Panel onderzoek.

In hoofdstuk 4 beschrijven we de ontwikkeling van het aantal geregistreerde discriminatieklachten op grond van seksuele gerichtheid bij het Bureau Discriminatiezaken en de politie in de periode 2005-2014. De resultaten van het scholierenonderzoek van GGD Kennemerland met betrekking tot LHB-jongeren worden kort beschreven in hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 6 eindigt met aanbevelingen en aanknopingspunten voor roze beleid.

---

¹ Bron: De houding ten opzichte van homoseksualiteit. Een beschrijvende literatuurstudie. SCP, 2006.

1. Over het Pink Panel onderzoek

Het Pink Panel is een digitaal onderzoekspanel dat bestaat uit lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen (LHB's) in Kennemerland. Deelnemers krijgen jaarlijks een vragenlijst toegestuurd van Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD).

Het doel van het Pink Panel is het in kaart brengen van de veiligheidsbeleving en van eigen, recente, ervaringen met discriminatie of intolerantie op grond van de seksuele gerichtheid van LHB's in Kennemerland.

Door middel van het Pink Panel wordt structureel contact onderhouden met de 'doelgroep': LHB's woonachtig of werkend in Kennemerland. De focus is regionaal.

Signalerend en structureel onderzoek

Het onderzoek heeft een signalerende functie, er wordt systematisch gemonitord, maar het onderzoek is niet representatief voor de totale groep LHB's in Kennemerland en leidt niet tot algemeen geldende uitkomsten. De resultaten dienen derhalve voorzichtig te worden geïnterpreteerd.

De meerwaarde van het Panel is dat het ontwikkelingen laat zien door de metingen in verschillende jaren. Er zijn eerder vier meetmomenten geweest. Hierover is in augustus 2008, april 2010 en juni 2013 gerapporteerd. In 2009 is geen onderzoek uitgevoerd en in 2011 is er onderzoek gedaan op provinciaal niveau in het kader van de roze kaart provincie Noord-Holland². In maart 2014 was de vijfde meting en in mei / juni 2015 vond de meest recente en zesde meting plaats.

Door de systematische en structurele vorm van onderzoek (jaarlijks vrijwel identieke vragenlijsten) staan de uitkomsten niet meer op zichzelf, maar worden ontwikkelingen in de loop der tijd zichtbaar.

Deelnemers en respondenten

Het Pink Panel onderzoek betreft kleine aantallen respondenten. Zeker als we ervan uitgaan dat ongeveer 5% van de Kennemerlandse bevolking (ruim 520.000 inwoners) LHB is, dan komen we op 26.000 LHB's.

In 2015 hebben 135 LHB's meegewerkt aan het onderzoek, voornamelijk personen in de leeftijd van 30 tot 60 jaar met een vooral autochtone achtergrond. Het onderzoek geeft een beeld van de veiligheidsgevoelens van een diverse groep mensen werkzaam in verschillende branches en woonachtig in heel Kennemerland.

Vanaf dit jaar nemen wij de groep transgenders niet meer mee in het onderzoek. Het aantal transgenders was de afgelopen jaren veel te klein om hierover uitspraken te kunnen doen.

Het Pink Panel heeft 'vaste deelnemers' die jaarlijks via hun emailadres worden benaderd om de enquête in te vullen. Niet iedere vaste deelnemer vult de enquête in.

Daarnaast werven we ieder jaar nieuwe deelnemers (ze geven emailadres en willen jaarlijks meedoen) en nieuwe respondenten (die eenmalig de enquête invullen).

---

² Roze kaart Provincie Noord-Holland 2010-2011. Homo-emancipatiebeleid in 57 Noord-Hollandse gemeenten ondersteund door ervaringen van de doelgroep (Pink Panel Noord-Holland). In opdracht van de provincie Noord-Holland.

Het aantal 'vaste' deelnemers van het Pink Panel in Kennemerland is, met name dankzij de werving tijdens het Haarlemse Roze jaar in 2012, het DIGI panel³ in 2014 en veel publiciteit op sociale media en publicitaire medewerking van enkele gemeenten dit jaar flink toegenomen van 42 in 2008 naar 143⁴ deelnemers in 2015.

Vermeldenswaardig is de hoge non respons bij de 'vaste' Pink Panel deelnemers. Drie herhaal-verzoeken om de vragenlijst in te vullen hebben geleid tot 65 bruikbare ingevulde enquêtes. Op de 107 'vaste' deelnemers is dit een non respons van 39%. Een reden hiervoor kunnen we niet geven.

De andere 70 bruikbare ingevulde enquêtes komen van 'nieuwe' LHB's die we hebben bereikt via verschillende kanalen (zie wervingsactiviteiten). Van deze 70 respondenten hebben 37 mensen aangegeven volgend jaar weer te willen meedoen. Zij hebben hiervoor hun e-mailadres aangeleverd.

Degenen die ook daadwerkelijk de vragenlijst invullen en retourneren noemen we respondenten.

	2015	2014	2013	2010	2008
Aantal respondenten:	135	100	56	35	33

Voor de toekomst streven we naar een vergroting van het aantal respondenten van het Pink Panel. Statistisch gezien is 379 deelnemers (in verschillende leeftijdscategorieën) een goede steekproef te noemen⁵.

Wervingsactiviteiten

In 2015 heeft het Bureau Discriminatiezaken flink ingezet op sociale media zoals Facebook en Twitter om mensen te werven voor het Pink Panel. Ook zijn radio-uitzendingen van onder andere Meerradio Haarlemmermeer en radio Beverwijk gewijd aan het Pink Panel, er is een persbericht uitgestuurd en enkele gemeenten, zoals Velsen, hebben het Pink Panel publicitair ondersteund. Daarnaast zijn er ruim 2000 persoonlijke (digitale) uitnodigingen verstuurd om mee te doen aan het onderzoek via de datingsite gay.nl, om voornamelijk de jongere LHB- populatie te bereiken.

Meer over de inhoud van het onderzoek

In het onderzoek worden verschillende maatschappelijke terreinen belicht: de eigen woonomgeving, de werkomgeving, de openbare ruimte en de sportvereniging. Deze terreinen kunnen per jaar wisselen. Zo hebben we dit jaar geen vragen gesteld over ervaringen in het uitgaansleven. Het is belangrijk om ons te realiseren dat mensen afhankelijk zijn van werk en inkomen en ook niet zo maar kunnen verhuizen, dit maakt discriminatie op het werk of in de eigen woonbuurt indringender dan bijvoorbeeld op de sportvereniging. Een sport beoefenen of op straat lopen is daarmee vergeleken vrijblijvender.

De incidenten die worden genoemd en beschreven, hebben 'onlangs' en 'dicht bij huis' plaatsgevonden. Het gaat zoals u zult lezen niet alleen om een keer uitgescholden worden op

³ In 2014 is in maart het Digipanel van de gemeente Haarlem gewijd aan de sociale acceptatie van LHBT's in Haarlem. Dit heeft 27 aanmeldingen voor het Pink Panel opgeleverd.

⁴ 107 emailadressen na meting 2014, 1 afmelding en 37 nieuwe emailadressen = 143 vaste Pink Panel deelnemers.

⁵ Steekproefcalculator.com. Populatie = 26.000. Met een foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 95%.

straat, maar een deel van de mannen en vrouwen ervaart in de eigen woonwijk en in de eigen werkomgeving, dus van bekenden, met regelmaat vijandigheid.

Het onderzoek schetst een beeld van de situatie in heel Kennemerland⁶. Hoewel de meerderheid van de respondenten in Haarlem woont, doen jaarlijks ook steeds meer LHB's uit omliggende gemeenten mee. Wij hebben ook naar de postcode gevraagd van de respondenten zodat wij direct een koppeling kunnen leggen tussen wijken, gemeenten en (on)veiligheidsgevoelens.

Het Pink Panel is een vorm van belevings- en ervaringsonderzoek; de discriminatie ervaringen zijn niet juridisch getoetst of feitelijk door Bureau Discriminatiezaken vastgesteld.

Ruimte voor interpretatie

De vraagstelling is vaak open, zonder enige uitleg van begrippen vooraf. Bij sommige vragen levert dit veel ruimte op voor interpretatie. Zo wordt er gevraagd naar de eigen ervaringen met intolerantie of discriminatie vanwege haar of zijn homo- of biseksualiteit. Het Bureau Discriminatiezaken heeft niet vooraf gedefinieerd wat onder discriminatie, intolerantie of veiligheid wordt verstaan. Wel worden er antwoordkeuzes aangeboden. De respondent verwoordt zijn of haar eigen ervaring en wij hebben de antwoorden zo feitelijk mogelijk weergegeven.

Pink Panel - meting mei/juni 2015

In deze rapportage doen wij verslag over de meting die in mei en juni 2015 plaatsvond, waarbij wij de deelnemers vragen naar hun ervaringen in het afgelopen jaar. De uitspraken hebben dus ook betrekking op een deel van het jaar 2014. Wij vergelijken de uitkomsten zoveel mogelijk met de uitkomsten in de voorgaande jaren.

Respons

Alle Pink Panel deelnemers kregen een digitale link van het onderzoek per e-mail toegestuurd. Daarnaast konden mensen direct naar het onderzoek via onze website of facebook pagina of via onze twitter-oproepen. 768 geïnteresseerde personen hebben even een kijkje genomen bij het onderzoek, 155 personen zijn daadwerkelijk begonnen met het invullen van de vragenlijst en uiteindelijk leidde dit tot 135 bruikbare, waarvan 122 volledig ingevulde, enquêtes. De resultaten worden steeds weergegeven over de respondenten die de betreffende vraag beantwoord hebben. Dit aantal kan dus verschillen per vraag.

Wie zijn de respondenten van het Pink Panel?

De Pink Panel respondenten zijn 78 mannen met een homoseksuele gerichtheid (58%), acht mannen met een biseksuele gerichtheid (6%), 43 vrouwen met een lesbische gerichtheid (32%) en zes vrouwen met een biseksuele gerichtheid (4%).

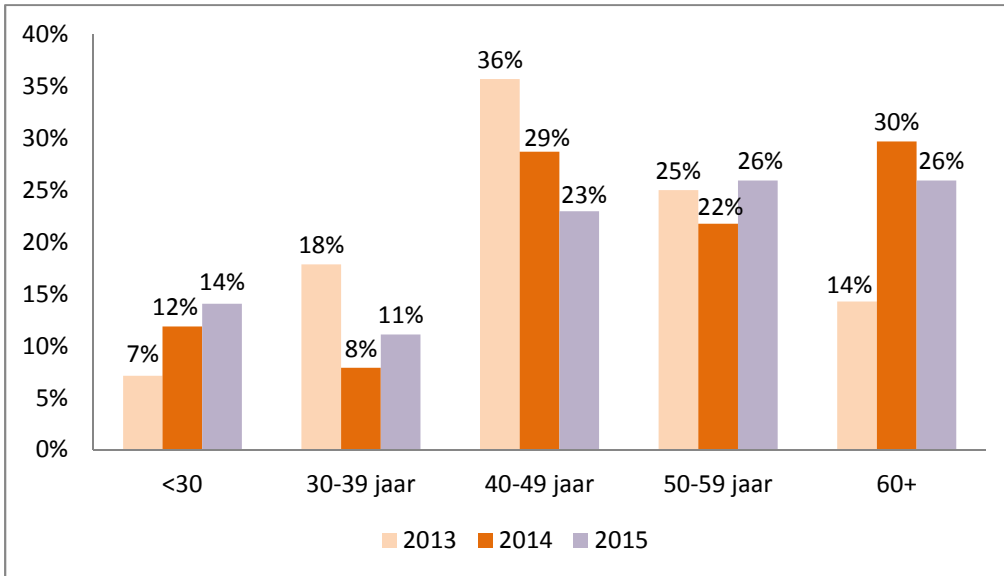
Van de 135 respondenten wonen er 74 in de gemeente Haarlem, negen in Zandvoort, acht in Velsen, acht in Heemskerk, zes in Beverwijk en zes in Haarlemmermeer. De anderen wonen verspreid over de regio Kennemerland. Negen respondenten wonen buiten de regio, maar zeven daarvan werken in de regio.

---

⁶ Tot Kennemerland behoren de volgende gemeenten: Uitgeest, Beverwijk, Heemskerk, Velsen, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort, Bloemendaal en Haarlemmermeer.

Grafiek 1. Leeftijd van de Pink Panel respondenten (%)

Het Pink Panel is qua leeftijd een wat ouder gezelschap. In 2015 is het Pink Panel enigszins verjongd; de gemiddelde leeftijd van de respondenten is in 2015 48 jaar. In 2014 was dit 54 jaar. Met meer online werving hoopten we de jongere populatie LHB's aan te spreken. Dit heeft geresulteerd in een toename van respondenten in de leeftijdscategorieën 30-min en 30-39 jaar. Ook dit jaar vielen echter de meeste respondenten in de categorie 50-59 jaar en 60-plus. De groep 60+ bestaat uit 35 ouderen, waarvan zes personen 70+ zijn.

Het overgrote deel van de respondenten is Nederlander met een autochtone achtergrond, namelijk 127 van de 135 (94%). Verder heeft één respondent een Marokkaans/Nederlandse achtergrond en drie Caraïbisch/Nederlandse roots. Vier respondenten hebben een andere afkomst: deze vier zijn allemaal Indisch/Nederlands.

In vergelijking met eerdere jaren is dit overigens wel een toename van het aantal deelnemers met een allochtone achtergrond.

2. Resultaten Pink Panel

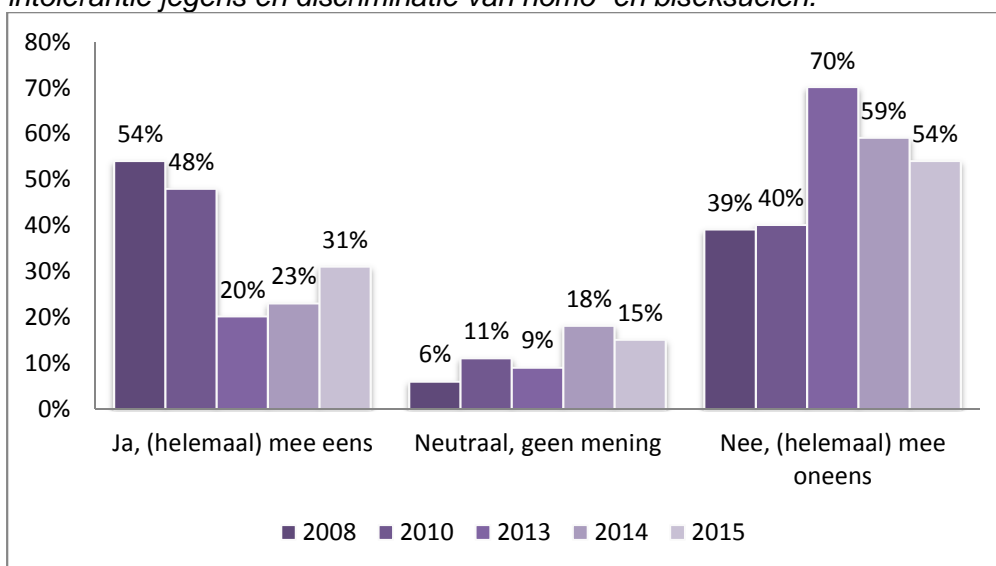
a. Veiligheidsbeleving

Verhalen van anderen

Om de veiligheidsbeleving van LHB's te meten vragen wij eerst naar antwoorden op algemene stellingen. Dit geeft een beeld van het algemene klimaat ten opzichte van homo- en biseksuelen zoals de respondenten dit ervaren.

Verhalen van anderen zijn van invloed op de veiligheidsbeleving: het maakt mensen bewust van de eigen kwetsbaarheid. Hieronder worden de antwoorden van de Pink Panel respondenten weergegeven.

Grafiek 2. Stelling. Het afgelopen jaar hoor ik in mijn directe omgeving steeds meer verhalen van intolerantie jegens en discriminatie van homo- en biseksuelen.

In 2015 is 31% het eens met de stelling, een aanzienlijke stijging ten opzichte van 2014 en 2013. Bijna een derde van de respondenten geeft dus aan steeds meer verhalen te horen van intolerantie jegens en discriminatie van LHB's.

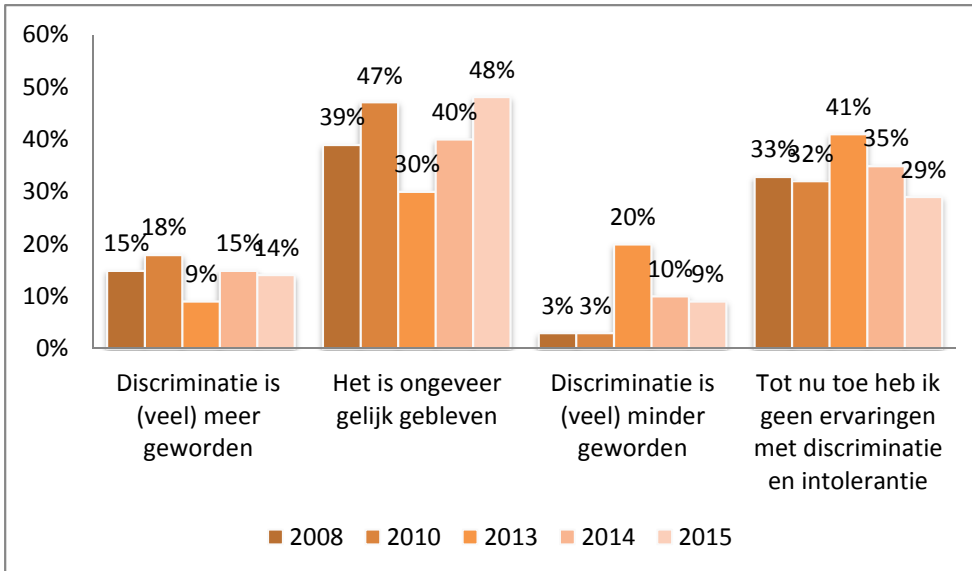
Desondanks geeft nog steeds de meerderheid (54%) van de respondenten aan het oneens te zijn met de stelling. Van deze groep respondenten zegt bijna de helft (49%) dat het evenveel verhalen zijn en 29% geeft aan minder verhalen te horen. De overige 22% weet het niet.

De positieve trend die zich enkele jaren aftekende lijkt hiermee niet door te zetten.

Eigen ervaringen

Ook met de volgende vraag willen we laten zien of het gevoel van veiligheid de afgelopen jaren is veranderd. Het zegt daarbij meer over de eigen ervaringen van de respondenten dan de stelling in grafiek 2. Het Bureau Discriminatiezaken heeft vooraf geen definitie gegeven van intolerantie en discriminatie. Het betreft hier een eigen interpretatie van de respondenten.

Grafiek 3. Als u het afgelopen jaar vergelijkt met voorgaande jaren, heeft u dan zelf meer intolerantie en discriminatie ervaren?

De grafiek laat zich lastig lezen door alle fluctuaties. De uitkomsten schurken elk jaar tegen elkaar aan, met als uitzondering de meting 2013 (over het jaar 2012, Haarlem Roze stad).

Het aantal mensen dat in 2015 aangeeft dat zij het afgelopen jaar meer intolerantie en discriminatie hebben ervaren is vrijwel gelijk gebleven en zit op het niveau van vorig jaar en van 2008. Het gaat om 14% van de respondenten.

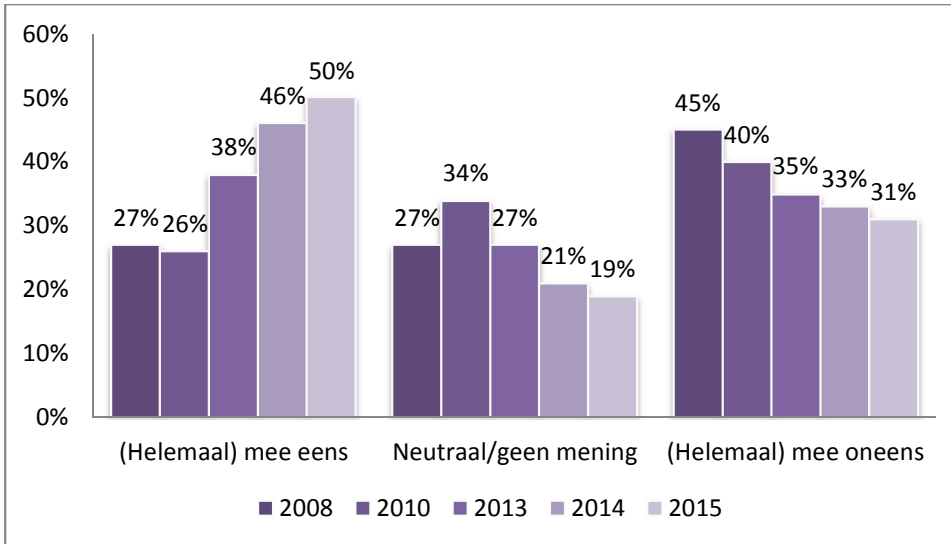
Het aantal mensen dat meent dat zij minder intolerantie en discriminatie hebben ervaren (9%) is ook vrijwel gestabiliseerd ten opzichte van vorig jaar. De positieve ontwikkeling lijkt hiermee niet echt door te zetten.

Een grote groep, bijna de helft en meer dan ooit, zegt dat het ongeveer hetzelfde is gebleven. De groep respondenten die aangeeft dat zij tot nu toe geen ervaring heeft met discriminatie slinkt helaas verder.

Hand in hand lopen

De vraag over het hand in hand lopen wordt hier gebruikt als symbool voor het openlijk uitkomen voor een relatie met iemand van dezelfde sekse. Als dat geen problemen oplevert dan kan dat worden gebruikt als een indicatie voor een gevoel van veiligheid.

Grafiek 4. Stelling A. In mijn wijk kunnen homoseksuelen hand in hand lopen.

50% van de respondenten is het hier (helemaal) mee eens, zij vinden dat zij in hun eigen woonwijk hand in hand kunnen lopen. Dit percentage is opnieuw toegenomen in vergelijking met voorgaande jaren. Dit betekent dat een kleiner wordend aandeel het hiermee oneens is geworden: 31% meent niet hand in hand te kunnen lopen in de eigen wijk, dit was 45% in 2008.

We kunnen voorzichtig concluderen, gezien de kleine aantallen, dat hier sprake is van een positieve ontwikkeling.

Opvallend is dat een redelijk groot deel van de respondenten aangeeft hierover geen mening te hebben. Mogelijk voelen zij geen behoefte om hand in hand te lopen of hebben ze het idee dat het afhangt van de situatie (bijvoorbeeld wie ze tegenkomen) of zij wel of niet hand in hand kunnen lopen.

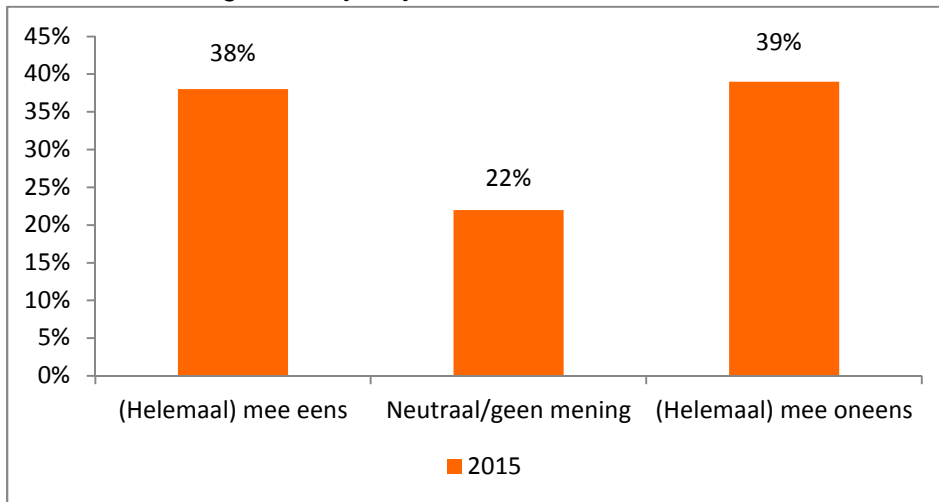
Meer dan een kwart (28 procent) van de ondervraagde Nederlanders in het onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau heeft er moeite mee als homo's op straat hand in hand lopen⁷.

⁷ Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen. SCP, 2015.

Kussen in het openbaar

Dit jaar is een stelling over elkaar kussen op straat toegevoegd, aangezien dit nog wat intiemer is dan hand in hand lopen. Hebben LHB's het idee dat zij dit kunnen doen in hun eigen wijk? Als dit het geval is, getuigt dit van een hoog veiligheidsgevoel.

Grafiek 5. Stelling B. In mijn wijk kunnen homoseksuelen elkaar kussen.

De antwoorden op deze vraag geven geen eenduidig beeld. Er zijn twee (bijna even grote: 38% en 39%) groepen die het hierover oneens zijn: de ene groep is het eens, de andere groep is het oneens met de stelling. Ook heeft een relatief grote groep hier geen mening over. In vergelijking met de vraag over het hand in hand kunnen lopen, zien we dat beduidend minder respondenten (38% ten opzichte van 50%) het idee hebben dat ze elkaar kunnen kussen in hun eigen wijk dan dat ze hand in hand kunnen lopen.

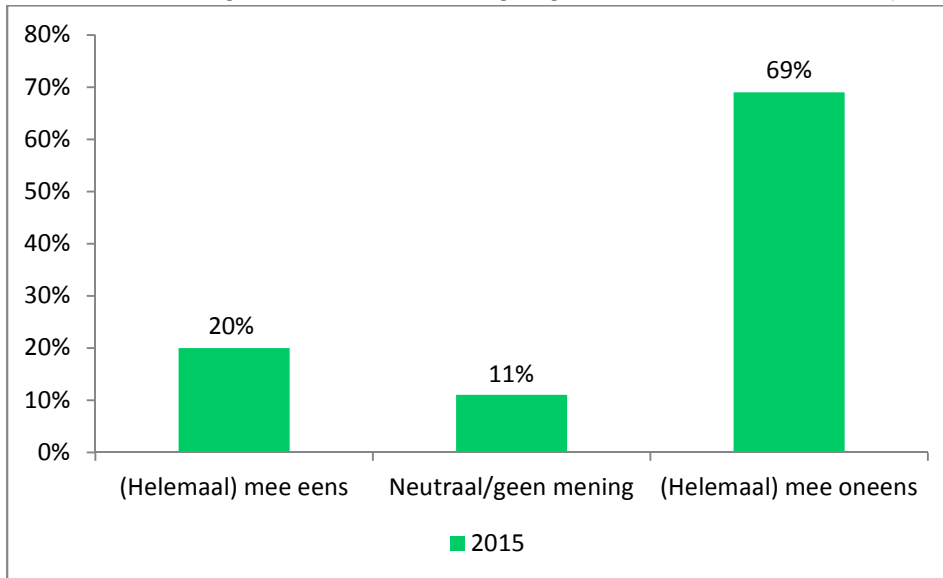
Twee zoenende mannen in het openbaar wordt door 35 procent als aanstootgevend beschouwd. Over twee zoenende vrouwen zijn de ideeën iets positiever, al vindt 24 procent dat ook niks. Bij een zoenend heterokoppel is dat percentage 12⁸.

⁸ Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen. SCP, 2015.

Vorzichtiger geworden?

Deze stelling is nieuw. Bij de meting van 2014 was een grote stijging te zien in het percentage respondenten dat aangaf het van de persoon of situatie af te laten hangen of zij in hun eigen straat of wijk wel of niet openlijk uitkomen voor hun homo- of biseksualiteit. Dat lijkt erop te wijzen dat LHB's voorzichtiger worden in wie zij wel en niet over hun homo- of biseksuele gerichtheid vertellen. Daarom is de volgende stelling opgenomen in de meting van 2015.

Grafiek 6. Stelling D. Ik ben voorzichtiger geworden in wie ik over mijn seksuele gerichtheid vertel.

Uit de resultaten blijkt dat één op de vijf van de respondenten voorzichtiger is geworden. Het overgrote deel (69%) geeft aan het oneens te zijn met de stelling: zij zijn niet voorzichtiger in wie zij over hun seksuele gerichtheid vertellen.

Mogelijk zou de uitkomst anders zijn wanneer specifiek naar de eigen straat of wijk gevraagd zou worden, zoals in de vraag waaruit eerder bleek dat steeds meer respondenten het uitkomen voor hun homo- of biseksualiteit in hun straat of wijk af laten hangen van de situatie of persoon. Er is echter bewust voor gekozen om de vraagstelling in deze stelling algemeen te houden, om te kijken of deze gedachte leeft onder de respondenten. Van hieruit zou in het vervolgonderzoek gekeken kunnen worden op welke terreinen dit allemaal speelt. Het is echter mogelijk dat de voorspelde uitkomst in dit geval niet gevonden is omdat de respondenten bij deze vraag niet in eerste instantie aan hun straat of wijk dachten, maar bijvoorbeeld aan nieuwe kennissen.

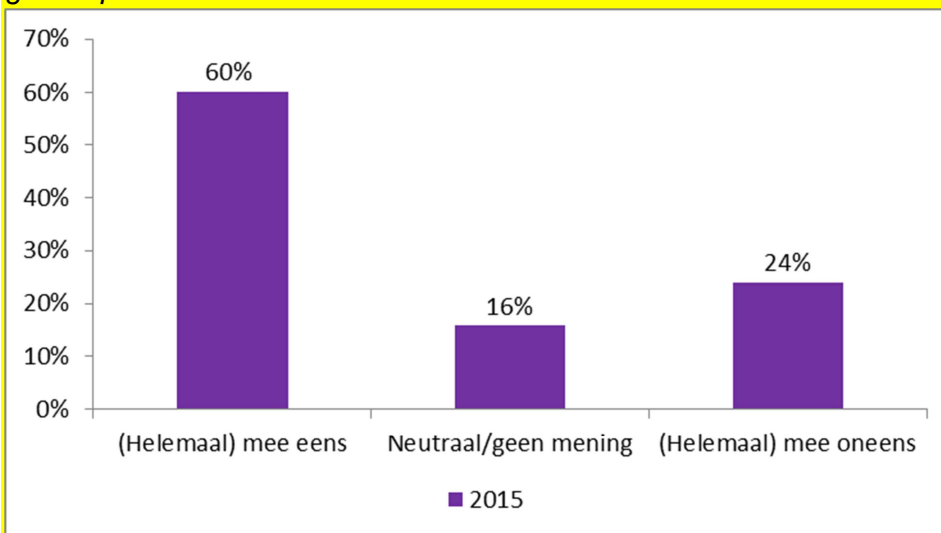
De heteronorm

Heteronormativiteit houdt in dat heteroseksualiteit als normaal gezien wordt en homo- (of bi-) seksualiteit als afwijkend van de norm. Als mensen te maken krijgen met een afwijking van de norm reageren ze van nature met een emotionele afweer. Negatieve emoties kunnen zich vastzetten in een algemene negatieve houding. Een negatieve houding kan leiden tot negatief gedrag, zoals gebrek aan respect of discriminatie, maar vooral in minder opvallend gedrag zoals afstand houden en het ontzeggen van steun. Een grote, sociale, afstand leidt snel tot stereotype beeldvorming, wat op zijn beurt weer de indruk wekt dat homoseksuelen afwijken van de norm. Een vicieuze spiraal van uitsluiting en discriminatie blijft zo in beweging. (bron: edudivers)

In het artikel 'De Nederlandse homo-paradox' op de website stedenintransitie.nl van mei 2015 wordt gesproken over de heersende heteronormativiteit in de gehele Nederlandse samenleving, zowel onder de autochtone als allochtone bevolking. Heteronormativiteit zou toenemen in Nederland en ook steeds meer door LHB's zelf worden geïnternaliseerd.

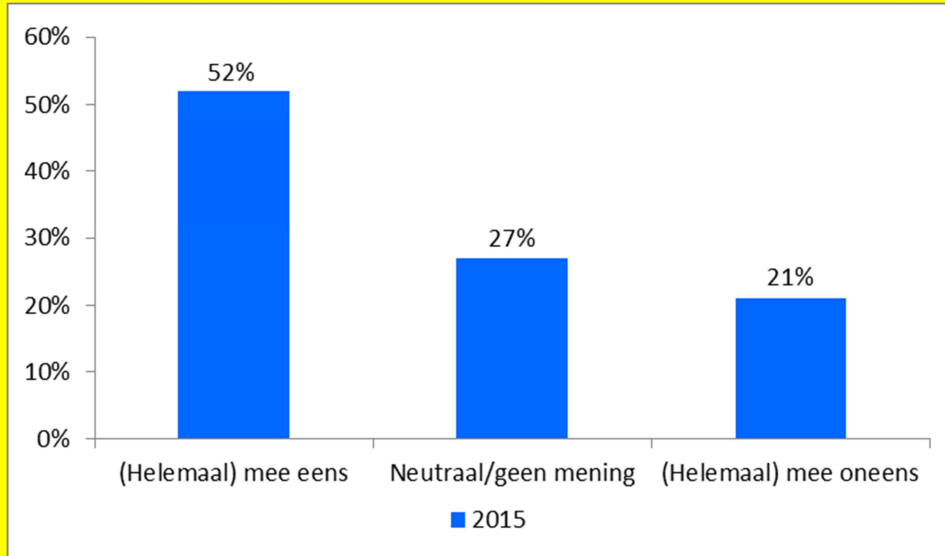
In het Pink Panel zagen wij de mogelijkheid om de ideeën van 135 LHB's in Kennemerland hieromtrent te peilen en daarom hebben wij over dit onderwerp twee stellingen toegevoegd. Zij zeggen beide iets over opvallend gedrag als homo- of biseksueel. Hiermee wordt bedoeld dat het (duidelijk) zichtbaar is dat iemand homo- of biseksueel is en/of diegene dit duidelijk voor het voetlicht brengt en daarmee buiten de heteronorm valt.

Stelling 1. Als ik mij niet te opvallend gedraag als homo- of biseksueel word ik gemakkelijker geaccepteerd.

Bovenstaande stelling gaat over heteronormativiteit in de sociale omgeving van LHB's. Wanneer respondenten het met deze stelling eens zijn, lijkt dit te wijzen op de overtuiging dat in de sociale omgeving de heteronorm overheerst. De meerderheid van de respondenten is het eens met deze stelling; zij hebben het idee gemakkelijker geaccepteerd te worden als zij zich niet te opvallend gedragen als homo- of biseksueel. Een klein deel van de respondenten bevestigt deze uitkomsten in de antwoorden op de vraag waarom zij zich veilig voelen in hun eigen woonomgeving: ik heb een 'totaal niet gay stereotype voorkomen', 'ik gedraag mij niet opvallend', 'zolang je je aanpast is het oké.'

Stelling 2. Ik sta er positief tegenover als andere homo- of biseksuelen zich erg opvallend gedragen.

De tweede stelling zegt iets over geïnternaliseerde heteronormativiteit bij LHB's. Wanneer zij het met de stelling oneens zijn, lijkt dit te wijzen op geïnternaliseerde heteronormativiteit; ze keuren opvallend gedrag van homo- en biseksuelen zelf ook af. Uit de resultaten blijkt dat dit bij 21% van de respondenten het geval is. Dit is een redelijk grote groep, één op de vijf, maar de meerderheid van de respondenten geeft aan er wel positief tegenover te staan als andere homo- of biseksuelen zich erg opvallend gedragen. Er lijkt dus bij een minderheid sprake te zijn van geïnternaliseerde heteronormativiteit. Het is echter ook mogelijk dat deze groep uit zichzelf (los van zijn of haar seksuele voorkeur) al niet van opvallend gedrag houdt en dit daarom ook bij anderen afkeurt.

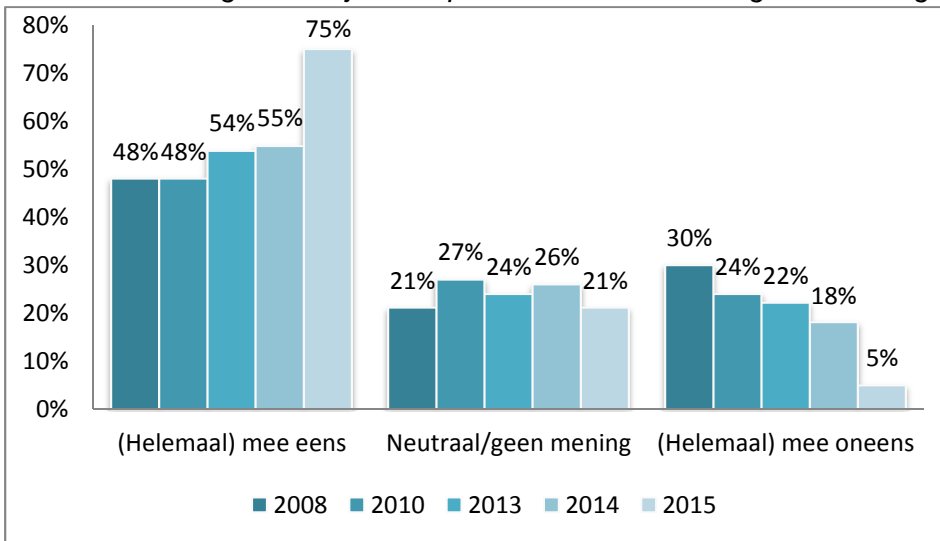
De uitkomsten zijn niet eenduidig, ze wijzen niet dezelfde, duidelijke richting op. Zoveel mensen, zoveel meningen lijkt het, en het biedt zeker stof tot nadenken. Misschien is het onderwerp niet helemaal geschikt voor een Pink Panel en vraagt het om een meer wetenschappelijke, kwalitatieve benadering.

Woonplaats over het algemeen veilig?

En hoe veilig voelen LHB's zich in hun eigen woonplaats? Om hier iets meer inzicht in te krijgen is deze stelling opgenomen in de vragenlijst. In voorgaande jaren luidde de stelling als volgt: *In mijn gemeente zijn de meeste straten veilig voor homoseksuelen*. Dit jaar is de stelling enigszins aangepast, omdat deze lastig te interpreteren was; want aan welke straten denken de respondenten? Respondenten hoeven nu geen uitspraak te doen over 'de 'meeste straten', maar meer over het algemene veiligheidsgevoel. Daarbij is woonplaats ook iets concreter dan gemeente. De essentie van de stelling, het meten van het gevoel van veiligheid in een wat ruimere woonomgeving dan alleen de eigen wijk, is echter onveranderd gebleven.

Grafiek 7. Stelling C. In mijn woonplaats is het over het algemeen veilig voor homo- en biseksuelen.

In grafiek 7. is een sterke stijging te zien in het percentage respondenten dat aangeeft het eens te zijn met de stelling en een sterk dalende lijn in het percentage respondenten dat aangeeft het oneens te zijn met de stelling. Driekwart van de respondenten denkt dat hun woonplaats over het algemeen veilig is voor LHB's.

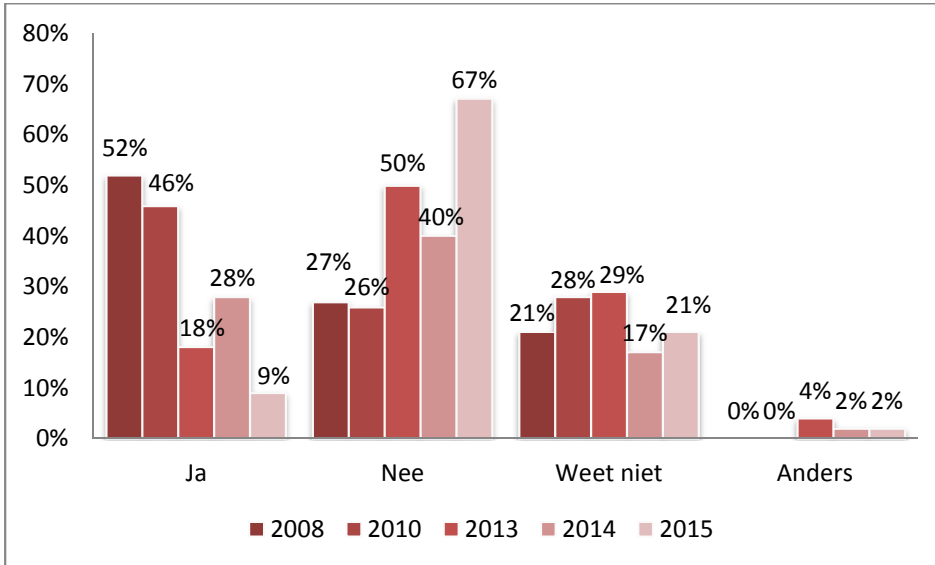
Slechts een zeer kleine groep van 5% denkt dat hun woonplaats over het algemeen niet veilig is voor LHB's. Zij wonen in Haarlem (3), Zandvoort (1), Haarlemmermeer (1) en Beverwijk (1). Een vijfde van de respondenten heeft hier geen mening over. Dit is licht afgenomen na het aanpassen van de stelling.

Mogelijk heeft deze positieve verandering te maken met het aanpassen van de stelling dit jaar; respondenten hoeven geen uitspraak te doen over 'de 'meeste straten' maar over het algemene veiligheidsgevoel. Hoewel door de aanpassing van de stelling niet direct kan worden gesproken van een verbeterd gevoel van veiligheid ten opzichte van vorige jaren is de uitkomst wel een positief gegeven.

Gemeente onveilig?

Deze vraag lijkt op de vorige vraag, maar is iets anders geformuleerd. Respondenten kunnen aangeven of zij het afgelopen jaar een verandering ervaren in hun woongemeente als het gaat om veiligheid voor LHB's.

Grafiek 8. Vindt u dat uw gemeente het afgelopen jaar onveiliger is geworden voor homo- en biseksuelen?

Er is een overtuigende positieve trend te zien in de grafiek; er is een grote afname in het percentage respondenten dat vindt dat hun gemeente onveiliger is geworden en een grote toename in het percentage respondenten dat vindt dat hun gemeente niet onveiliger is geworden. De overgrote meerderheid van de respondenten vindt dat hun gemeente niet onveiliger is geworden. Een grote groep van 21% van de respondenten weet het niet.

Dit jaar is ook gemeten of de respondenten die deze vraag met 'nee' beantwoorden, vinden dat het even veilig is gebleven of dat de veiligheid juist is toegenomen. Het blijkt dat 61% van de respondenten vindt dat de situatie hetzelfde is gebleven en 6% vindt dat het veiliger is geworden. De meerderheid van de respondenten heeft dus het idee dat de veiligheid in hun gemeente niet is veranderd het afgelopen jaar. In een eerdere vraag zagen we al dat 75% van de respondenten hun woonplaats over het algemeen als veilig beschouwt. Beide resultaten duiden dus op een stabiel gevoel van veiligheid in de woonomgeving.

De respondenten die vinden dat hun gemeente het afgelopen jaar onveiliger is geworden wonen in: Haarlem (6x), Beverwijk (3x), Zandvoort (1x) en Velsen (1x). Opvallend is het aantal Beverwijkse respondenten dat vindt dat hun gemeente onveiliger is geworden; het gaat hierbij namelijk om drie van de zes van de respondenten uit Beverwijk.

Welke factoren spelen een rol bij toenemende onveiligheid?

Aan de respondenten die vinden dat hun gemeente onveiliger is geworden werd gevraagd welke factoren hier volgens hen een rol bij spelen. Door een open vraagstelling kunnen respondenten hier

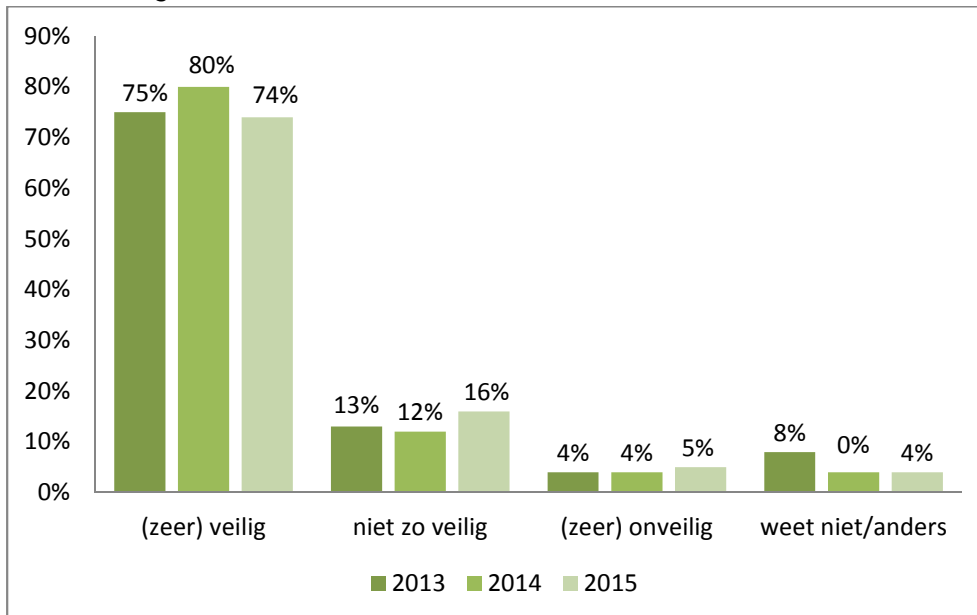
hun eigen ideeën kwijt en worden hun gedachten niet gestuurd naar bestaande antwoordcategorieën.

Respondenten noemden voornamelijk intolerantie onder jongeren (veelal met een allochtone achtergrond) en onder mensen met een allochtone achtergrond, en verharding van de maatschappij als belangrijkste factoren die een rol spelen bij toenemende onveiligheid in de gemeente. Zie ook bijlage 1.

b. De eigen woonwijk

Wij hebben per 2013 een vraag toegevoegd over hoe veilig men zich voelt om in zijn of haar eigen wijk voor zijn of haar seksuele gerichtheid uit te komen, naast de stelling over hand in hand lopen en kussen. De antwoordcategorieën lopen uiteen van zeer veilig tot zeer onveilig.

Grafiek 9. Hoe veilig voelt u zich om in uw eigen wijk uit te komen voor uw lesbische, homo- of biseksuele gerichtheid?

74% van de respondenten voelt zich (zeer) veilig, 16% voelt zich niet zo veilig en 5% voelt zich (zeer) onveilig om voor haar of zijn seksuele gerichtheid uit te komen. Er is sprake van een daling als het gaat om (zeer) veilig voelen om voor je seksuele gerichtheid uit te komen. Men voelt zich ook in toenemende mate minder veilig om dit te laten weten/zien. Echter, de overgrote meerderheid van de respondenten voelt zich nog steeds (zeer) veilig om voor zijn/haar seksuele gerichtheid uit te komen.

Van de respondenten die aangeven zich hierbij niet zo veilig te voelen woont het grootste deel, 13 respondenten, in Haarlem⁹. Twee wonen er in Haarlemmermeer, één in Zandvoort, één in Velsen, één in Heemstede.

Van de respondenten die zich (zeer) onveilig voelen om voor zijn/haar seksuele gerichtheid uit te komen, wonen er twee in Beverwijk, één in Haarlem, één in Heemskerk, en één in Velsen.

Veiligheidsfactoren in de eigen wijk

Om meer inzicht te krijgen in het veiligheidsgevoel van de respondenten in hun eigen wijk hebben we gevraagd welke factoren een rol spelen bij het zich al dan niet veilig voelen om in de eigen wijk uit te komen voor haar of zijn seksuele gerichtheid.

⁹ in de postcodegebieden: 2021 (3x), 2035 (2x), 2011, 2012, 2014, 2024, 2032, 2033 en 2034. Eenmaal postcode onbekend.

Dit heeft geleid tot een zeer gevarieerde en grote hoeveelheid antwoorden (zie bijlage 2). Om alle citaten van respondenten te kunnen analyseren en samen te vatten, hebben we gebruik gemaakt van de zogenaamde *word cloud*.

De *word cloud* geeft een beeld van de meest genoemde factoren die volgens de respondenten het gevoel van veiligheid bepalen. Hoe groter de woorden zijn afgedrukt des te vaker deze zijn genoemd.

Hieronder staan twee *word clouds*. *Word cloud 1* is van de groep respondenten die zich (zeer) veilig voelen en *word cloud 2* is van de groep respondenten die zich niet zo veilig of zelfs (zeer) onveilig voelen.

Word cloud 1. (Zeer) veilig, N = 93

In *Word cloud 1* is te zien welke factoren een belangrijke rol spelen volgens de respondenten die zich (zeer) veilig voelen om in hun wijk uit te komen voor hun homo- of biseksuele gerichtheid. Zij zijn niet stereotype gay in gedrag of voorkomen ('normaal', 'volgens de heteronorm'), ze wonen in een goede, rustige wijk en men kent de burens goed of juist niet. Men geeft aan dat er soms meerdere homostellen wonen, dat de mensen hoger opgeleid zijn en dat er weinig personen met een allochtone achtergrond wonen of vooral autochtonen.

Word cloud 2. Niet zo veilig/(zeer) onveilig, N = 26

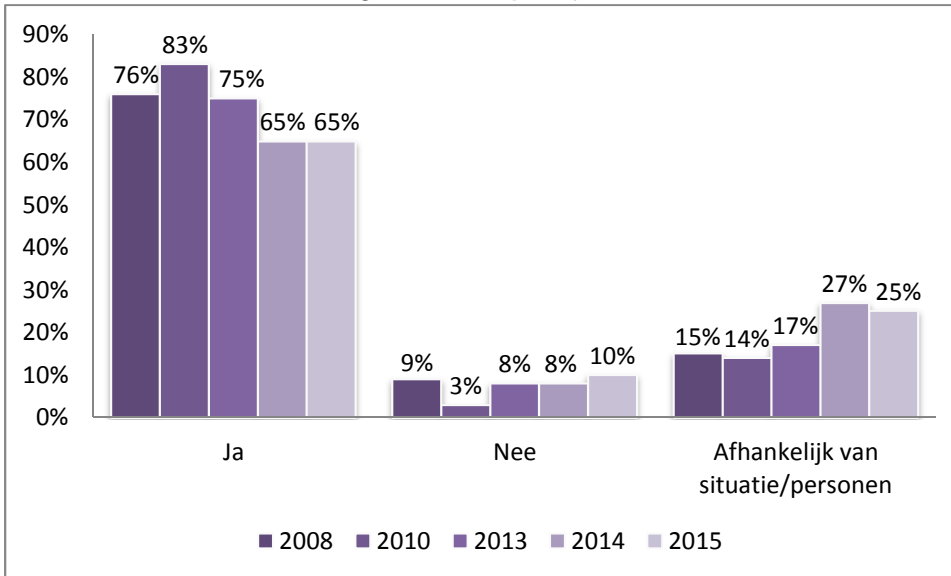
In *Word cloud 2* is te zien dat de belangrijkste factoren die maken dat respondenten zich niet zo veilig of zelfs (zeer) onveilig voelen om in hun wijk voor hun seksuele gerichtheid uit te komen allochtonen, (hang)jongeren en gelovigen zijn.

Antwoorden van respondenten die 'weet niet' of 'anders' ingevuld hebben staan niet vermeld in een word cloud. Zij lichten hun uitspraken toe met *'ik praat niet over zulke onderwerpen in mijn woonomgeving'*, *'waarom zou je er mee te koop lopen, andere groeperingen doen dat ook niet'* en *'dat verschilt van straat tot straat en de mate van weerbaarheid op bepaalde momenten'*. Een overzicht van alle antwoorden op deze vraag is te vinden in bijlage 2.

Openlijk uitkomen voor je seksuele gerichtheid

In voorgaande jaren werd gevraagd of respondenten voor hun seksuele gerichtheid uitkomen in hun straat én wijk. Dit jaar (2015) is deze vraag specifiek gesteld over de eigen straat, omdat dit onderwerp dichtbij meer speelt dan in de gehele wijk. De gegevens van eerdere jaren gaan wel over straat én wijk.

Grafiek 10. Komt u in uw eigen straat openlijk uit voor uw homo- of biseksuele gerichtheid?

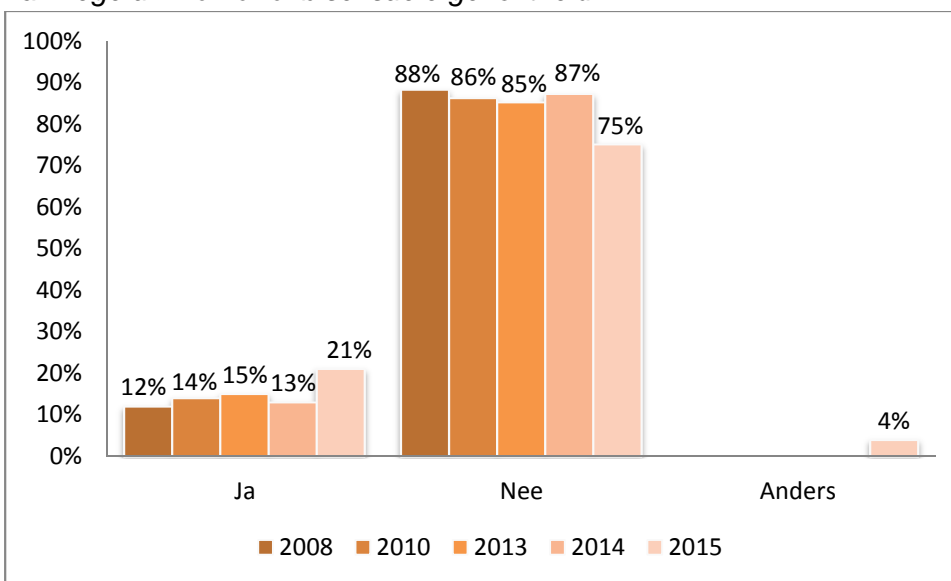

De meerderheid van de respondenten (65%) komt openlijk uit voor hun homo- of biseksuele gerichtheid in hun eigen straat, maar er is sprake van een dalende trend. Steeds meer mensen laten het van de situatie of de personen afhangen. Het lijkt of mensen in hun eigen woonomgeving steeds voorzichtiger worden. Echter, bij onze vraag over voorzichtiger gedrag (zie grafiek 6, pagina 14) wordt dit niet bevestigd.

Eigen ervaringen met discriminatie of intolerantie

Naast gevoelens van (on)veiligheid is het uiteraard belangrijk om te weten of en hoe vaak LHB's zelf in de eigen woonwijk te maken krijgen met vervelende incidenten zoals beledigende opmerkingen of schelden vanwege hun seksuele gerichtheid.

Grafiek 11. Heeft u het afgelopen jaar in uw eigen straat of wijk intolerantie of discriminatie ervaren vanwege uw homo- of biseksuele gerichtheid?

De overwegende meerderheid (75%) heeft het afgelopen jaar in de eigen straat of wijk geen intolerantie of discriminatie ervaren vanwege haar/zijn seksuele gerichtheid. We zien een patroon dat over de jaren heen stabiel was, echter 2015 vormt hierop een uitzondering.

Er is een flinke toename in het percentage respondenten dat discriminatie of intolerantie heeft ervaren in de eigen straat of wijk en er is een afname in het percentage respondenten dat hier niet mee te maken heeft gehad. Een grote groep van 26 respondenten (21%) geeft nu aan een dergelijke negatieve ervaring (of ervaringen) te hebben gehad, terwijl dit percentage steeds rond de 14% lag. Mogelijk heeft dit te maken met de opgesplitste (en later weer samengevoegde) vraagstelling van dit jaar¹⁰.

Dit jaar is ook de antwoordcategorie 'anders' toegevoegd. De respondenten die dit ingevuld hebben maakten hierbij de opmerkingen 'geen idee', 'homo als (algemeen) scheldwoord, niet discriminerend bedoeld', 'ik let op waar ik ben' en 'wij laten het niet zien'.

Om welk soort incidenten gaat het?

Zoals te zien is in onderstaande tabel gaat het bij de ervaren intolerantie of discriminatie om een grote verscheidenheid aan incidenten, waarvan de voornaamste beledigende opmerkingen, schelden en negeren zijn. Ook bedreiging/agressief gedrag/geweld komt met een percentage van 10% redelijk vaak voor. Bij 'anders' werd twee keer spugen genoemd.

Het gaat om 26 respondenten die hiermee ervaring hadden. Ze noemen 79 uitingen, waarvan er soms meerdere tot één incident kunnen worden gerekend.

Tabel 1. Om welk soort gedrag/uitingen ging het? Meer antwoorden mogelijk.

Incident	2015 abs	2015 %
Beledigende opmerkingen	20	25%
Schelden	13	16%
Negeren	11	14%
Bedreiging / agressief gedrag / geweld	8	10%
Roddels	6	8%
Anders	5	6%
Botsingen religie versus seksuele gerichtheid	5	6%
Benadeling / ongelijke behandeling	4	5%
Bekladding	3	4%
Vernielen van eigendommen	3	4%
Pesten	1	1%
<i>Totaal</i>	<i>79</i>	<i>99%</i>

¹⁰ Deze meting zijn er twee vragen gesteld: ervaringen in de straat en ervaringen in de wijk. In eerdere jaren vroegen we in één vraag naar ervaringen in de eigen straat en wijk.

Van de 26 respondenten die met intolerantie of discriminatie in de eigen straat of wijk te maken hebben gehad wonen er 16 in Haarlem (in de postcodegebieden 2011 (6x), 2021 (2x), 2034 (2x), 2036 (2x), 2014 en 2032), twee in Beverwijk (in de postcodegebieden 1944 en 1946), twee in Velsen (in de postcodegebieden 1972 en 1991), twee in Zandvoort (in de postcodegebieden 2041 en 2042), één in Haarlemmermeer (in het postcodegebied 2134), één in Heemskerk (in het postcodegebied 1966) en één in Uitgeest (in het postcodegebied 1911).

Tabel 2. Wat heeft u gedaan bij deze incidenten? Meer antwoorden mogelijk

	2015 abs	2015 %	2014 abs	2014 %	2013 abs	2013 %
Ik heb er niets mee gedaan	20	39%	6	21%	10	44%
Mensen direct aangesproken op hun discriminerende gedrag/grote mond terug	15	30%	5	18%	5	22%
Contact wijkagent, aangifte	6	12%	6	21%	4	17%
Emotionele ondersteuning gezocht bij familie of vrienden	2	4%	2	7%	1	4%
Het incident gemeld bij Bureau Discriminatiezaken	2	4%	2	7%	0	0%
Het incident gemeld bij een belangenorganisatie zoals COC	0	0%	0	0%	0	0%
Anders	6	12%	0	0%	1	4%
Geen antwoord	1	2%	7	25%	2	9%
Totaal	52	100%	28	100%	23	100%

De vraag over hoe mensen reageren op een incident met een discriminerend karakter is in 2013 toegevoegd. Wij menen dat het belangrijk is om te weten óf en hoe mensen naar aanleiding hiervan handelen.

Eerder zagen we in tabel 1. dat er 79 uitingen werden genoemd. Dit leidt tot 52 'passieve of actieve' reacties van gedupeerden, deze staan vermeld in tabel 2.

Een groot deel (40%) van de mensen doet niets. Een ander groot deel (30%) spreekt mensen direct aan op hun gedrag of geven een grote mond terug.

Respondenten melden het incident zelden bij het BD of bij een belangenorganisatie. Verder geven veel deelnemers aan er iets anders mee te doen dan de geboden antwoordopties. Als toelichting op het antwoord 'anders' werd gegeven: 'ik doe aardig tegen hen', 'ik heb gepoogd begrip te kweken voor mijn seksuele geaardheid door erover te vertellen' en 'sommige mensen heb ik aangesproken op hun gedrag, maar niet allemaal'.

Van de 26 respondenten die het afgelopen half jaar te maken hebben gehad met meerdere vervelende en zelfs bedreigende incidenten hebben 23 respondenten dit niet gemeld bij politie of Bureau Discriminatiezaken. Bij een gemiddelde van twee incidenten¹¹ per persoon komen we op 46 discriminatoire incidenten die niet gemeld zijn bij de ondersteunende organisaties.

¹¹ 26 respondenten reageren 52 keer: 2 incidenten per respondent.

Verhuizen of niet?

Als laatste vraag over de woonomgeving werd gevraagd of mensen het afgelopen jaar zijn verhuisd of overwogen te verhuizen vanwege problemen in de buurt over hun homo- of biseksuele gerichtheid.

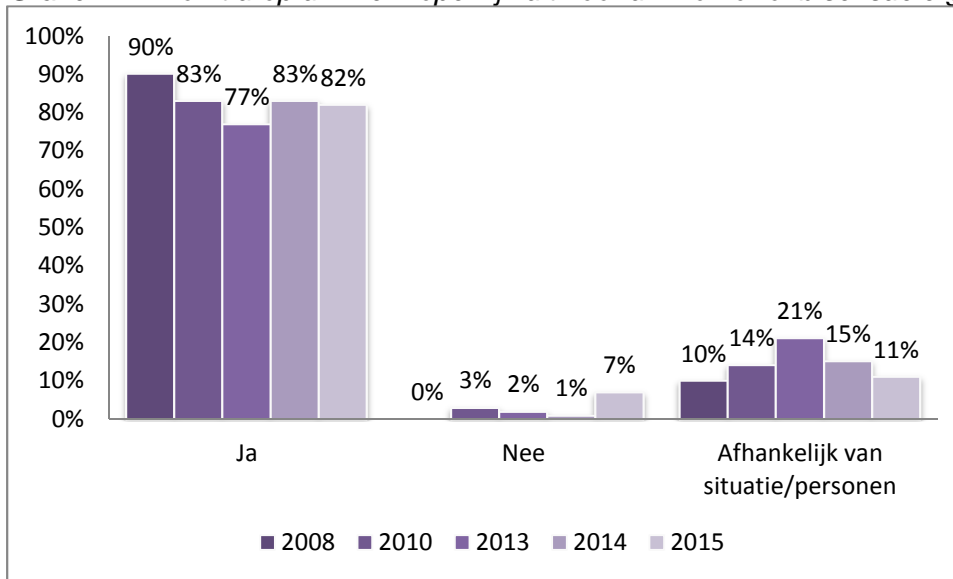
Het merendeel van de respondenten (73%) gaf aan geen problemen te hebben in de buurt. Daarnaast gaf 23% van de respondenten aan niet te verhuizen vanwege problemen. Vier respondenten gaven aan te overwogen om te verhuizen. Er zijn geen LHB's verhuisd vanwege problemen in de buurt over haar of zijn homo- of biseksuele gerichtheid. De respondenten die overwogen te verhuizen wonen in Zandvoort (in het postcodegebied 2041), Velsen (in het postcodegebied 1972) en Haarlem (in het postcodegebied 2034).

c. Werkomgeving

Van de 124 respondenten hebben er 89 een baan. Hiervan werken veertien personen in de gezondheidszorg/welzijnssector, acht in het onderwijs, zeven als zelfstandig ondernemer, zes in het openbaar bestuur, zes in de handel en de rest werkt onder meer in de horeca, vervoer en communicatie en de culturele sector.

Van de respondenten die een baan hebben werken er 32 in Haarlem, elf respondenten werken in Amsterdam, vijf in Haarlemmermeer (inclusief Schiphol), vijf in Den Haag en de anderen in andere plaatsen binnen of buiten de regio Kennemerland. Een grote groep (37%) werkt al langer dan tien jaar bij de huidige werkgever, 31% één tot vijf jaar, 18% korter dan één jaar en 14% vijf tot tien jaar.

Grafiek 12. Komt u op uw werk openlijk uit voor uw homo- of biseksuele gerichtheid?

Het grootste deel van de respondenten komt op het werk zonder voorbehoud uit voor zijn of haar seksuele gerichtheid. Met 82% is dit ongeveer hetzelfde als in 2014. De laatste jaren is de lijn van mensen die op hun werk zonder enig voorbehoud uitkomen voor hun seksuele gerichtheid redelijk stabiel.

In 2015 zien we wel ineens een sterk toegenomen percentage respondenten dat aangeeft niet uit te komen voor zijn of haar seksuele gerichtheid. In eerdere jaren was hiervan niet of nauwelijks sprake. Men kiest hier nu blijkbaar eerder voor dan 'dat men het van de persoon laat afhangen'. Het zijn overigens niet degenen die korter dan een jaar bij een werkgever zitten die terughoudend zijn: van de 16 personen die net bij een nieuwe werkgever zitten zijn er 12 (75%) volledig open over haar of zijn homo- of biseksuele gerichtheid.

Aan de respondenten die aangeven niet voor hun seksuele gerichtheid uit te komen op hun werk of dit af te laten hangen van de situatie of de persoon is, sinds 2014, gevraagd wat hiervan de redenen zijn. In Tabel 3 staan de (meerkeuze)antwoorden op deze vraag weergegeven.

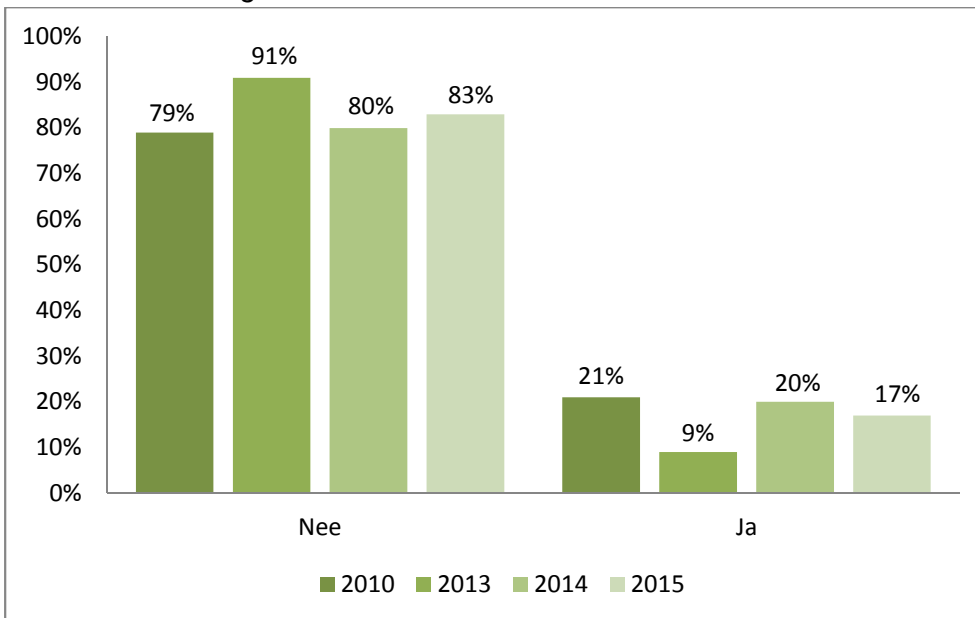
In 2015 wordt het vaakst genoemd dat mensen het moeilijk vinden om open te zijn over hun seksuele gerichtheid. Dit is een groot verschil met 2014; toen werd dit nauwelijks genoemd. Een andere vaak genoemde reden is: angst voor negatieve reacties of negatief gedrag door collega's. Dit kwam in 2014 ook al naar voren, maar minder prominent.

Tabel 3. Ik ben niet open over mijn seksuele gerichtheid of laat dit afhangen van de situatie/persoon omdat:

	2015 abs	2015 %	2014 abs	2014 %
Ik vind het moeilijk om hier open over te zijn	8	27%	1	8%
Angst voor negatieve reacties of negatief gedrag door collega's	7	23%	2	15%
Ik vind mijn seksuele voorkeur niet relevant	6	20%	6	38%
Ik wil op mijn werk niet als homo- of biseksueel bekendstaan	3	10%	2	15%
Het gaat mensen op mijn werk niets aan dat ik homo- of biseksueel ben	3	10%	0	0%
Angst voor negatieve reacties of negatief gedrag door mijn baas	2	7%	2	15%
Anders	1	3%	0	8%
<i>Totaal</i>	<i>30</i>	<i>100%</i>	<i>13</i>	<i>100%</i>

Sinds 2010 vragen we of mensen op het werk te maken hebben met opmerkingen en/of grappen die refereren aan hun seksuele gerichtheid en die zij als vervelend ervaren.

Grafiek 13. Heeft u zelf op uw werk het afgelopen jaar weleens opmerkingen (zoals grappen) gehad over uw seksuele gerichtheid die u als vervelend heeft ervaren?

In grafiek 13. is te zien dat het percentage van de respondenten dat vervelende opmerkingen heeft gehad op het werk over de jaren heen redelijk stabiel is rond de 20% (met 2013 als uitzondering). In 2015 is er een lichte afname te zien ten opzichte van 2014.

Vijftien van de 87 respondenten (17%) hebben het afgelopen jaar weleens te maken gehad met vervelende opmerkingen op zijn of haar werkplek. Zowel mannen als vrouwen hebben dergelijke ervaringen.

We hebben doorgevraagd over de vervelende opmerkingen die richting respondenten zijn gemaakt; hoe vaak kwam het voor en om wat voor soort opmerkingen ging het. Hiermee krijgen we meer inzicht in de ernst ervan.

Het overgrote deel (86%) van de respondenten die wel eens vervelende opmerkingen heeft gehad op het werk geeft aan dat dit een enkele keer voorkwam. Bij één persoon kwam het elke maand voor en bij één persoon elke week.

Op de vraag om wat voor soort opmerkingen het ging worden vooral de grappen genoemd.

‘Deze opmerkingen door collega’s waren veelal grappig bedoeld. Maar het is jammer dat het steeds over hetzelfde gaat.’ Of het waren opmerkingen over ‘jullie soort’ of vreemde reacties op krantenartikelen.

Vervelender wordt het als een collega vertelt *‘dat homoseksuelen er voor kiezen homo te zijn, en hiermee ook kiezen voor relaties die enkel gebaseerd zijn op lust en er geen plek is voor echte liefde (of gevoelens van liefde) binnen een relatie tussen twee mannen of twee vrouwen’* of dat opgemerkt wordt *‘dat homoseksualiteit niet natuurlijk is en een afwijking’*.

Deze twee laatste opmerkingen behoren eigenlijk al tot de volgende categorie waar wij naar vragen: intolerantie of andere vormen van discriminatie. Zie bijlage 3 voor alle opmerkingen.

Tabel 4. Heeft u zelf het afgelopen jaar op uw werk nog andere vormen van intolerantie of discriminatie ervaren?

	2015 abs	2015 %	2014 abs	2014 %	2013 abs	2013 %	2010 abs	2010 %
Nee	81	93%	57	89%	43	98%	28	97%
Ja	6	7%	5	8%	1	2%	1	3%
Geen antwoord	0	0%	2	3%	0	0%	0	0%
Totaal	87	100%	64	100%	44	100%	29	100%

De overgrote meerderheid heeft geen andere vormen van intolerantie of discriminatie ervaren. Zes respondenten hebben het afgelopen jaar wel iets dergelijks meegemaakt. Hierbij ging het voornamelijk om beledigende opmerkingen en benadeling/ongelijke behandeling. In tabel 5. wordt een overzicht gegeven. Bij vijf personen kwam dit een enkele keer voor en bij één iemand elke maand.

Tabel 5. Om welk soort incidenten/gedrag ging het?

	2015 abs
Beledigende opmerkingen	5
Benadeling / ongelijke behandeling	3
Negeren/Buitensluiten	2
Roddels	1
Schelden	1
Botsingen religie versus seksuele gerichtheid	1
Anders*	1
<i>Totaal</i>	<i>14</i>

* stereotypering

De veroorzakers van de intolerantie of discriminatie waren in vijf gevallen één of meerdere collega's, in twee gevallen de leidinggevende en in één geval klanten.

Ook werd gevraagd wat de respondenten gedaan hebben naar aanleiding van dit incident.

Tabel 6. Wat heeft u gedaan bij dit incident/deze incidenten?

	2015 abs
Veroorzakers direct aangesproken op hun gedrag	4
Ik heb er niets mee gedaan	3
Veroorzakers op een later moment aangesproken op hun gedrag	2
Het incident besproken met mijn leidinggevende	1
Het incident besproken met de directie	1
Het incident gemeld bij vertrouwenspersoon	1
Anders	1
<i>Totaal</i>	<i>13</i>

In tabel 6. is te zien dat respondenten in zes gevallen de veroorzakers van het incident direct of later hebben aangesproken op hun gedrag. In drie gevallen geven respondenten aan niets gedaan te hebben na het incident.

Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' werd als toelichting gegeven: *'Op een ludieke wijze draai ik de stereotypingen om richting heteroseksuelen om ze zelf te kunnen laten inzien hoe raar de opmerking is die ze maken.'*

d. Sportvereniging

In dit onderzoek vragen we naar het lidmaatschap van een sportvereniging en hoe veilig LHB's zich voelen om daar openlijk uit te komen voor haar/zijn lesbische, homo- of biseksuele gerichtheid. Van de 123 respondenten die antwoord geven op deze vraag zijn er 35 (28%) lid van een sportvereniging. Hierbij noemen zij vaak sportscholen/fitness. Een enkele keer worden teamsporten zoals voetbal, softbal of volleybal genoemd.

Degenen die geen lid zijn van een sportvereniging hebben we gevraagd of hun seksuele gerichtheid hierbij een rol speelt. De meeste respondenten (89%) gaven aan dat hun seksuele gerichtheid hierbij geen rol speelt. Zes respondenten (7%) antwoordden dat dit inderdaad zo is en vier respondenten (5%) weten het niet.

Bij mannen speelt dit mijddende gedrag iets meer (9%) dan bij vrouwen (3%)¹².

Van de 35 respondenten, die lid zijn van een sportvereniging, geven er 27 (77%) aan dat de algemene sfeer bij de vereniging veilig genoeg is om openlijk uit te komen voor haar/zijn seksuele gerichtheid. Dit is een ruime meerderheid.

Drie respondenten (9%) geven aan dat het niet veilig voelt en de overige vijf (14%) bekijken het per situatie of per persoon of zijn gewoon terughoudend omdat *'het niet aan de orde is'*.

Dit jaar hebben we de vraag toegevoegd of respondenten het afgelopen jaar intolerantie of discriminatie op hun sportvereniging(en) hebben ervaren vanwege hun homo- of biseksuele gerichtheid. Een meerderheid van 32 respondenten (91%) gaf aan dat dit niet het geval was. Drie respondenten hebben wel intolerantie of discriminatie ervaren op hun sportvereniging.

Eén van de drie respondenten beschrijft zijn ervaring: *'Vaak wordt bij de wandelsportvereniging op een negatieve manier 'homo' geroepen (scheldwoord)'*.

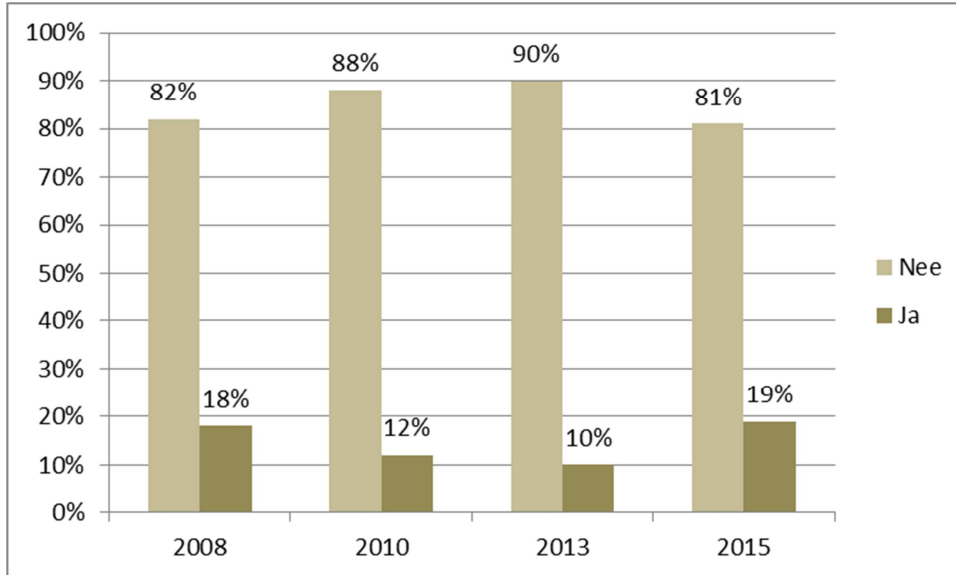
---

¹² Let op: kleine aantallen.

e. Openbare ruimte: op straat, in winkels en in het openbaar vervoer

In 2015 zijn de vragen over intolerantie- of discriminatie-ervaringen op grond van seksuele gerichtheid op straat, in winkels of in het openbaar vervoer weer toegevoegd aan de vragenlijst. In 2014 werden hierover geen vragen gesteld.

Grafiek 14. Heeft u zelf het afgelopen jaar in winkels, op straat of in het openbaar vervoer intolerantie of discriminatie ervaren op grond van uw seksuele gerichtheid?

81% van de respondenten heeft het afgelopen jaar geen intolerantie of discriminatie ervaren op straat, in winkels of het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksuele gerichtheid. Dit betekent dat bijna 20% hiermee wel te maken had. Dit is een sterke toename in vergelijking met 2010 en 2013.

In totaal gaat het om 23¹³ van de 122 respondenten die deze vraag beantwoord hebben, die minimaal één dergelijke ervaring hebben gehad. Hierbij ging het vooral om discriminerende opmerkingen en schelden. In vijf gevallen ging het om agressie of geweld.

Tabel 7. Om welk soort incidenten/gedrag ging het? Meer antwoorden mogelijk.

	2015 abs	2015 %
Discriminerende opmerkingen	17	36%
Schelden	9	19%
Agressie / Geweld	5	11%
Negeren	4	9%
Botsingen religie versus seksuele gerichtheid	3	6%
Pesten	2	4%
Roddels	2	4%
Buitensluiten	2	4%
Anders	3	6%
<i>Totaal</i>	<i>47</i>	<i>100%</i>

¹³ 13 respondenten geven aan dat het eenmaal is voorgekomen, tien respondenten hebben dit meerdere malen meegemaakt.

In twintig gevallen (63%) vonden de incidenten plaats op straat, zes keer (19%) maakten LHB's dit mee in het openbaar vervoer en in zes gevallen (19%) in een winkel.

De meeste incidenten vonden plaats in Haarlem; deze gemeente werd twaalf keer genoemd. Vijf incidenten vonden plaats in Amsterdam. Verder werden Heemskerk, Zandvoort, Beverwijk en nog enkele plaatsen buiten Kennemerland genoemd.

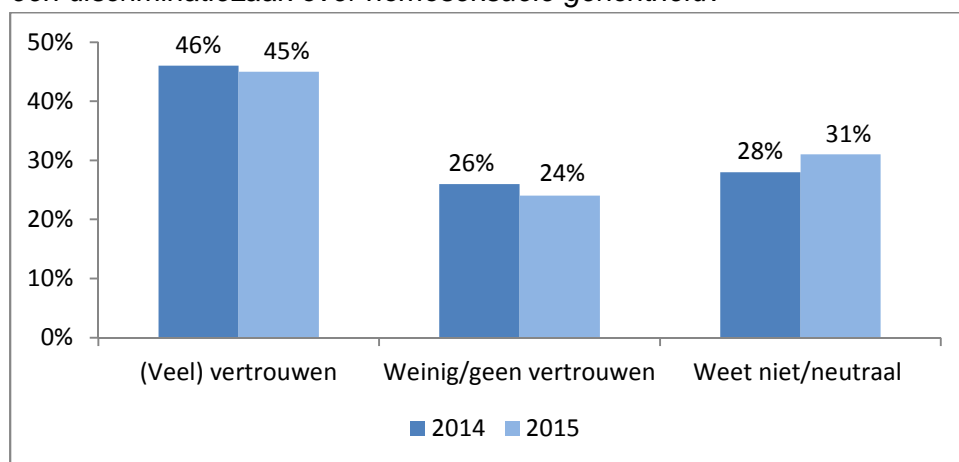
We hebben niet gevraagd wat LHB's hebben gedaan naar aanleiding van deze incidenten. Daar zullen we bij het volgende Pink Panel weer naar vragen.

f. Vertrouwen in de politie

Uit gesprekken met verschillende roze belangenorganisaties in Kennemerland kwam naar voren dat LHB's in beperkte mate vertrouwen lijken te hebben in de politie en dat dit mogelijk een reden is dat er weinig contact wordt gezocht met de politie of aangifte wordt gedaan van homovijandige incidenten.

Bureau Discriminatiezaken heeft een goed beeld van waarom mensen wel of geen melding maken van discriminatie of ongelijke behandeling bij een antidiscriminatiebureau, daarentegen is weinig bekend over de houding van LHB's jegens de politie. Dit was een reden om hierover vragen te stellen in het Pink Panel. Sinds 2014 zijn deze vragen opgenomen in het onderzoek.

Grafiek 15. Kunt u aangeven hoeveel vertrouwen u heeft in de politie bij het correct afhandelen van een discriminatiezaak over homoseksuele gerichtheid?

Bijna de helft van de respondenten heeft (veel) vertrouwen in de politie bij het correct afhandelen van een discriminatiezaak. Circa een kwart heeft weinig tot geen vertrouwen in de politie en eveneens ruim een kwart weet het niet. De resultaten van 2014 en 2015 komen sterk overeen.

Respondenten met (veel) vertrouwen hebben in het algemeen vertrouwen in de politie en noemen specifiek het politienetwerk Roze in Blauw. *'Ik heb er vertrouwen in dat de politie ernstige klachten ook serieus in behandeling neemt. De politie laat zich steeds vaker zien bij 'gay events' wat voor mij een positieve bijdrage levert aan het vertrouwen'.*

De respondenten met weinig of geen vertrouwen in de politie gaven aan geen vertrouwen te hebben in een goede registratie en categorisering van dit soort zaken¹⁴ of zij denken dat discriminatiezaken geen prioriteit hebben bij de politie. *'Een gemiddelde politieman of -vrouw ziet de meerwaarde van een discriminatiezaak niet in, en ik vind de huidige procedure in mijn regio te omslachtig. Ik twijfel eraan of er daadwerkelijk iets mee gebeurt. De kosten/baten-afweging maakt dat ik in geval van openlijke discriminatie in de openbare ruimte, geen aangifte doe behalve bij fysieke bedreiging en/of mishandeling'.*

Alle antwoorden op deze vraag zijn te vinden in bijlage 4.

Dit jaar hebben we ook gevraagd of de respondenten wel eens contact hebben gehad met de politie in verband met intolerantie of discriminatie wegens seksuele gerichtheid.

¹⁴ Dat de zaak (ook) wordt geregistreerd onder discriminatie op grond van seksuele gerichtheid.

Zo willen we kijken of er een verband te zien is tussen het vertrouwen in de politie en ervaring met de politie.

Twaalf, vooral mannen, van de 122 respondenten (10%) bevestigden dat zij weleens contact hebben gehad met de politie over discriminatie op grond van hun homoseksuele gerichtheid. Bij twee respondenten was dit het afgelopen jaar, bij vier was dit meer dan een jaar geleden, bij drie meer dan vijf jaar geleden en bij drie meer dan tien jaar geleden.

In het algemeen lijkt het erop dat respondenten die geen ervaring hebben met de politie vaker aangeven neutraal te staan in hun vertrouwen in de politie of het niet te weten. Dit is geen onverwachte bevinding.

Degenen die wel ervaring hebben met de politie hebben vaker (veel) vertrouwen of vaker weinig/geen vertrouwen dan respondenten zonder ervaring met de politie. Dit wijst erop dat respondenten zowel positieve als negatieve ervaringen hebben met de politie bij het afhandelen van discriminatiezaken.

Tabel 8. Vertrouwen in de politie bij wel of geen ervaring met de politie

	(Veel) vertrouwen	Weinig / geen vertrouwen	Weet niet / neutraal
Ervaring	50%	33%	17%
Geen ervaring	45%	23%	32%
Totaal	46%	24%	30%

3. Analyse en conclusies Pink Panel

Incident wordt trend

De hoofdconclusie van het Pink Panel rapport dit jaar is: incident wordt trend, tevens titel van het rapport. In eerdere jaren waren voorzichtig met het trekken van conclusies over verschuivingen door de tijd heen.

Maar nu, na de zesde meting kunnen we vaststellen dat er geen sprake meer is van een paar incidenten, maar dat een grote groep LHB's jaarlijks te maken heeft met belediging, discriminatie en andere vormen van homovijandigheid, met name in de eigen wijk en in de openbare ruimte. Dit zullen we hieronder verder toelichten.

Eén op de drie LHB's heeft te maken met discriminatoire incidenten

In totaal hebben 47 van de 135 respondenten het afgelopen jaar te maken gehad met beledigende of homovijandige incidenten in de eigen straat of wijk, op het werk, bij de sportvereniging en/of in de openbare ruimte. Dit is 35% van de respondenten.

In 2014 was dit ruim een kwart van de respondenten (27 van de 100). Opgemerkt dient te worden dat de afgelopen jaren verschillende beleidsterreinen zijn gemeten: in 2014 zijn incidenten tijdens het uitgaan meegerekend en in 2015 incidenten bij de sportvereniging en in de openbare ruimte. Doordat er in 2015 naar meer verschillende terreinen is gevraagd dan in 2014 zijn er mogelijk meer incidenten en meer terreinen per respondent genoemd. Hierdoor zijn de twee jaren niet goed vergelijkbaar. We kunnen wel per beleidsterrein kijken naar de ontwikkelingen door de jaren heen.

In 2014 waren er bijna geen respondenten die op meer terreinen incidenten hadden meegemaakt: er was vrijwel geen overlap. Dit jaar heeft 40% (19 respondenten) van de respondenten op meer terreinen te maken gehad met incidenten.

Hoge leeftijd respondenten

De leeftijd van de Pink Panel respondenten is aan de hoge kant, hoewel de gemiddelde leeftijd het afgelopen jaar is gedaald van 54 jaar naar 48 jaar. De grootste groepen respondenten zijn nog steeds de LHB's tussen de 50 en de 60 jaar en de 60-plussers. De groep 40-min is ondervertegenwoordigd.

Dit betekent dat we met de resultaten van het Pink Panel geen generaliserende uitspraken kunnen doen over de LHB's.

Gevoel van veiligheid redelijk stabiel

Om inzicht te krijgen in de veiligheidsbeleving van LHB's hebben wij enkele stellingen voorgelegd die hiermee een relatie hebben, zoals negatieve verhalen in de eigen omgeving, de inschatting van de veiligheid voor LHB's in de eigen woongemeente en het in het openbaar uiting geven aan je homoseksuele gerichtheid door hand in hand te lopen of te kussen.

Waar eerst een sterk dalende lijn zichtbaar was in de kennisname van negatieve verhalen die LHB's horen in hun omgeving, is deze vanaf 2013 omgezet in een licht stijgende lijn.

Daartegenover staat dat het percentage respondenten dat meent dat hun woonplaats over het algemeen veilig is, fors is gestegen. Over de jaren heen zien we een stijgende lijn. Daarbij zien we een grote toename in het percentage respondenten dat vindt dat hun gemeente niet onveiliger is geworden. De meerderheid meent dat de situatie in hun gemeente ongeveer hetzelfde is gebleven. Het percentage LHB's in het Pink Panel dat denkt dat zij zonder problemen hand in hand kunnen lopen neemt over de jaren toe, en is nu 50%. Bij kussen ligt dit percentage lager en komt uit op 38%.

Over het algemeen lijkt het veiligheidsgevoel in de eigen woonomgeving of gemeente redelijk stabiel te blijven of zelfs iets te verbeteren. Alleen de verhalen omtrent homovijandigheid die respondenten in hun omgeving horen zijn wat toegenomen.

Eén op de vijf LHB's voorzichtiger geworden

In 2014 was een grote stijging te zien in het percentage LHB's dat aangaf in de eigen woonomgeving, maar ook op het werk, eerst te kijken naar de persoon of situatie voordat zij uitkomen voor hun homo- of biseksuele gerichtheid. Naar aanleiding van deze uitkomsten verwachtten wij dat LHB's voorzichtiger waren geworden in wie zij over hun seksuele gerichtheid vertellen. Om die reden hebben wij hierover een vraag toegevoegd.

Uit de antwoorden op de stelling: *Ik ben voorzichtiger geworden in wie ik over mijn seksuele gerichtheid vertel* kwam die toenemende voorzichtigheid deels naar voren. Een ruime meerderheid van 69% was het hier niet mee eens. 20% gaf wel aan voorzichtiger te zijn geworden. De overige 11% had hier geen mening over.

Eén op de vijf LHB's heeft last van incidenten in de eigen wijk

73% van de respondenten voelt zich veilig genoeg om uit te komen voor zijn of haar seksuele gerichtheid in de eigen wijk. Dit is minder dan het jaar daarvoor. Het percentage respondenten dat hier ook daadwerkelijk openlijk voor uitkomt is gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar maar gedaald in vergelijking met de jaren daarvoor en staat op 65%.

Het afgelopen jaar heeft 21% (26 respondenten) te maken gehad met incidenten in de eigen straat of wijk. Dit is een flinke stijging vergeleken met voorgaande jaren, waarbij dit percentage steeds rond de 14% lag. Mogelijk heeft dit te maken met de opgesplitste (en later weer samengevoegde) vraagstelling van dit jaar.

De incidenten betreffen voornamelijk beledigende opmerkingen, negeren en schelden. Bedreiging, agressief gedrag of geweld komt ook redelijk vaak voor, bij 10% van de incidenten.

Ten opzichte van vorig jaar hebben minder mensen actief gehandeld naar aanleiding van het discriminatie-incident: 39% gaf aan hier niets mee te doen vergeleken met 29% in 2014. De mensen die iets doen spreken de veroorzakers aan op hun gedrag. Ook hebben mensen bij 12% van de incidenten aangifte gedaan of contact opgenomen met de wijkagent.

46 incidenten in de wijk niet gemeld

Van de 26 respondenten die het afgelopen jaar te maken hebben gehad met één of meer discriminatoire incidenten in de eigen straat of wijk hebben 23 dit niet gemeld bij de politie of Bureau Discriminatiezaken (BD). Bij een gemiddelde van twee incidenten per persoon komen we op 46

discriminatoire incidenten die niet gemeld zijn bij de ondersteunende organisaties, zoals politie of BD.

We krijgen door het Pink Panel onderzoek, als aanvulling op het aantal discriminatieklachten gemeld bij het BD, een completer beeld van de veiligheidssituatie van LHB's. We zien dat een grote groep (40%) niets doet als zij te maken krijgen met homovijandigheid in de wijk, terwijl anderen (30%) de daders direct aanspreken op hun gedrag. De bereidheid om een klacht in te dienen bij Bureau Discriminatiezaken of contact te zoeken met de politie is laag¹⁵.

Homovijandigheid in de wijk per gemeente

Het onderzoek schetst een beeld van de situatie in heel Kennemerland. Hoewel de meerderheid van de respondenten in Haarlem woont, doen jaarlijks ook steeds meer LHB's uit omliggende gemeenten mee. Wij hebben naar de postcode gevraagd van de respondenten zodat wij direct een koppeling kunnen leggen tussen wijken, gemeenten en (on)veiligheidsgevoelens.

Van de 26 respondenten die het afgelopen jaar discriminatoire incidenten hebben meegemaakt wonen de meesten (16) in Haarlem. De meeste incidenten in de eigen straat of wijk in Haarlem vinden plaats in het Centrum¹⁶, Transvaalbuurt, Molenwijk, Leidsevaartbuurt en Potgieterbuurt. De andere respondenten die hiermee te maken hebben gehad wonen in Beverwijk (2x), Velsen (2x), Zandvoort (2x), Haarlemmermeer (1x), Heemskerk (1x), en Uitgeest (1x).

Het openlijk uitkomen voor je seksuele gerichtheid door middel van hand in hand lopen en/of in het openbaar elkaar kussen is volgens een deel van de respondenten zeker geen vanzelfsprekendheid. Van de 76 Haarlemmers geven er 20 aan dat zij uren hun wijk niet hand in hand kunnen lopen of elkaar op straat kunnen kussen. Ook in andere gemeenten komt dit naar voren: in Beverwijk 4x, in Haarlemmermeer 3x, in Velsen, Zandvoort en Heemstede 2x en in Heemskerk 1x.

Van de zes respondenten die vinden dat het in hun woonplaats over het algemeen niet veilig is voor homo- en biseksuelen wonen er drie in Haarlem, de andere drie respondenten wonen in Haarlemmermeer, Beverwijk en Zandvoort.

Voorzichtiger op het werk?

In 2015 komen 73 van de 89 respondenten op hun werk openlijk uit voor hun homoseksuele gerichtheid. Dat is een ruime meerderheid van 82% en het percentage is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van 2014. Wel is er een toename te zien in het percentage respondenten (7%) dat hier helemaal niet voor uit komt. Eerder was hiervan niet of nauwelijks sprake. Er is een lichte afname in het percentage dat het af laat hangen van de situatie of persoon.

Er zijn verschillende redenen voor terughoudendheid over hun seksuele gerichtheid: zij vinden het moeilijk hierover open te zijn, zij zijn bang voor negatieve reacties van collega's of zij vinden hun seksuele voorkeur niet relevant.

---

¹⁵ De lage meldingsbereidheid geldt niet alleen voor LHB's. Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat de meldingsbereidheid laag is bij alle vormen van discriminatie.

¹⁶ Centrum: 2011, 6x; Transvaal: 2021, 2x; Molenwijk: 2034, 2x en 2036, 2x; Leidsevaartbuurt: 2014, 1x; Potgieterbuurt: 2032, 1x.

Vijftien van de 87 respondenten (17%) hebben het afgelopen jaar weleens te maken gehad met vervelende opmerkingen op zijn of haar werkplek. Zowel mannen als vrouwen hebben dergelijke ervaringen. Het percentage van de respondenten dat vervelende opmerkingen heeft gehad op het werk is over de jaren heen redelijk stabiel. In 2015 is er een lichte afname te zien ten opzichte van 2014.

De overgrote meerderheid heeft geen andere vormen van intolerantie of discriminatie ervaren. Zes respondenten hebben het afgelopen jaar wel iets dergelijks meegemaakt. Dit lijkt de laatste twee jaar toe te nemen (let op: kleine aantallen). Hierbij ging het voornamelijk om beledigende opmerkingen en benadeling/ongelijke behandeling. Bij vijf personen kwam dit een enkele keer voor en bij één iemand elke maand.

Het gevoel van veiligheid op het werk lijkt redelijk stabiel, toch zien we een toename van personen (een kleine groep) die niet openlijk voor hun seksuele gerichtheid uitkomen en neemt het aantal incidenten met een discriminatoir karakter op het werk toe. In een meerderheid van de gevallen ondernemen de gedupeerden zelf actie door de dader aan te spreken of het voorval te bepraten met hun leidinggevende.

Minder openheid bij de sportvereniging dan op het werk

In dit onderzoek vragen we naar het lidmaatschap van een sportvereniging en hoe veilig LHB's zich voelen om daar openlijk uit te komen voor haar/zijn lesbische, homo- of biseksuele gerichtheid. Van de 123 respondenten die antwoord geven op deze vraag zijn er 35 lid van een sportvereniging. Zes respondenten (7%) geven aan geen lid te zijn van een sportvereniging vanwege hun seksuele gerichtheid. De meeste respondenten (89%) gaven aan dat hun seksuele gerichtheid bij de keuze voor een sport(vereniging) geen rol speelt.

Bij mannen speelt dit mijddende gedrag iets meer (9%) dan bij vrouwen (3%).

Dit zijn positieve uitkomsten in vergelijking met landelijk onderzoek waaruit veel meer naar voren komt dat LHB's bepaalde (team)sporten mijden vanwege hun homoseksuele gerichtheid.

Movisie¹⁷ stelt dat homoseksuele en lesbische sporters weliswaar niet minder vaak sporten dan hetero's, maar dat zij wel vaker dan heteroseksuelen individuele sporten of sporten op commerciële basis doen, zoals fitness. Vooral homoseksuele mannen mijden teamsporten en contactsporten. Lesbische vrouwen in de sport zijn vaker *out* dan homoseksuele mannen. Ze doen ook vaker aan teamsporten dan homoseksuele mannen.

Van de respondenten die lid zijn van een sportvereniging voelt 77% zich veilig genoeg om uit te komen voor zijn of haar seksuele gerichtheid. Dit is een stijging van bijna 10% vergeleken met 2014. Voor een deel (9%) voelt de sportvereniging niet veilig en 14% zegt dat zij dit niet nodig vinden of dat dit afhangt per vereniging of persoon.

Drie respondenten hebben het afgelopen jaar te maken gehad met intolerantie of discriminatie op de sportvereniging. Eén respondent lichtte toe dat homo vaak als scheldwoord wordt gebruikt bij zijn sportvereniging.

¹⁷ Homoseksualiteit en sport. Handreiking homo-emancipatie. Movisie, 2008.

Hoewel het gaat om kleine aantallen komt uit het Pink Panel een redelijk positieve ontwikkeling naar voren als het gaat om openheid over homoseksualiteit en sport. Wel toont men op de sportvereniging in vergelijking met de werkvloer minder openheid.

Eén op de vijf heeft te maken met intolerantie in de openbare ruimte

Van de respondenten heeft 81% het afgelopen jaar geen intolerantie of discriminatie ervaren op straat, in winkels of het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksuele gerichtheid. Dit betekent dat bijna 20% hiermee wel te maken had. Dit is een sterke toename in vergelijking met 2010 en 2013.

In totaal gaat het om 23 van de 122 respondenten die deze vraag beantwoord hebben die minimaal één dergelijke ervaring hebben gehad. Dit kwam vooral voor op straat (bij 63% van de incidenten). De overige incidenten waren gelijk verdeeld over winkels en het openbaar vervoer. De meeste incidenten kwamen voor in Haarlem.

Het ging vooral om discriminerende opmerkingen en schelden. In vijf gevallen ging het om agressie of geweld. Niet in alle gevallen is de politie ingeschakeld.

De helft van de LHB's heeft vertrouwen in de politie

Bijna de helft (45%) van de respondenten heeft (veel) vertrouwen in de politie bij het correct afhandelen van een discriminatiezaak. Dit is ongeveer evenveel als in 2014. Circa een kwart heeft weinig tot geen vertrouwen in de politie en 31% weet het niet.

Twaalf respondenten (10%) hebben, vaak meer dan een jaar geleden, contact opgenomen met de politie over een discriminatiezaak. Deze groep had óf vaker weinig tot geen vertrouwen in de politie óf iets vaker (veel) vertrouwen in de politie dan de groep die nog nooit contact had gehad met de politie.

Eerdere ervaringen met de politie lijken dus vooral samen te gaan met minder vertrouwen of met meer vertrouwen.

4. Discriminatieklachten op grond van (homo) seksuele gerichtheid

De sterke stijging van het aantal gemelde incidenten op grond van (homo)seksuele gerichtheid bij Bureau Discriminatiezaken in 2012, Haarlem Roze Stad-jaar, heeft niet doorgezet in 2013 of 2014. Toch is het aantal incidenten tegen LHB's ook in 2014 met 20 relatief hoog in vergelijking met de jaren vóór 2012.

Tabel 9. Geregistreerd aantal klachten en meldingen bij het BD 2005-2014

	Totaal aantal discriminatie klachten	Klachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid	% Aandeel (homo)seksuele gerichtheid van het totaal
2005	207	9	4%
2006	218	11	5%
2007	211	9	4%
2008	303	17	6%
2009*	204	9	6%
2010	205	9	4%
2011*	158	10	6%
2012	213	29	14%
2013	216	21	10%
2014**	258	20	8%

* Incomplete politiecijfers

** Exclusief meldingen over Geert Wilders (184 meldingen)

De meeste gemeenten hebben in 2014 ongeveer het zelfde aantal meldingen op basis van (homo)seksuele gerichtheid als het voorgaande jaar. Alleen Velsen laat een fluctuerend beeld zien. Zie het overzicht hieronder.

	<u>2014</u>	<u>2013</u>	<u>2012</u>
Haarlem	8	8	10
Haarlemmermeer	6	6	6
Velsen	3	1	6
Heemstede	1	1	3
Zandvoort	0	2	1
Bloemendaal	0	2	2
Beverwijk	1	1	1
Heemskerk	1	0	0
	<u>20</u>	<u>21</u>	<u>29</u>

De meeste gemelde incidenten gericht tegen homoseksuele mannen en vrouwen in Kennemerland vinden plaats in de eigen woonomgeving en in de openbare ruimte. Enkele meldingen hebben betrekking op het onderwijs en media en reclame.

Bij zes van de 20 incidenten in 2014 was sprake van bedreiging of mishandeling. Dit is minder dan in 2012: toen ging het om 12 van de 28 incidenten. In de meeste andere zaken in 2014 gaat het om schelden/vijandige bejegening.

Gevallen van omstreden behandeling, zoals het mislopen van een promotie op het werk of anders behandeld worden in winkels of horeca, worden nauwelijks gemeld. Het aandeel geweld ligt hoger in vergelijking met de andere discriminatiegronden waarbij geweld veel minder vaak een rol speelt.

De oorzaken van de toename van het aantal meldingen in de laatste twee jaar zijn niet precies bekend, maar het kan te maken hebben met media aandacht voor homoseksuele stellen die door hun burens zijn weggepest in Utrecht en Den Haag. In september 2011 opende de Gay krant een meldpunt voor homo-vijandigheid, ook dit heeft in de maanden erna veel publiciteit gegenereerd. In 2012 was Haarlem Roze stad en in 2013 werd het koploperprogramma¹⁸ van de gemeente Haarlem gecontinueerd. Dit resulteerde in activiteiten zoals voorlichting op scholen, voorlichting bij migrantengroepen etc.

De laatste jaren is bij de politie ook meer aandacht voor een goede afhandeling en registratie van meldingen en aangiften door LHB's.

Aan de hand van deze cijfers kunnen we niet concluderen dat er meer discriminatie is van LHB's in Kennemerland.

---

¹⁸ Zie hiervoor de toelichting op pagina 46.

5. Scholieren onderzoek Emovo van GGD Kennemerland

In het schooljaar 2013-2014 heeft GGD Kennemerland de Jeugdmonitor Emovo uitgevoerd. Bijna 10.000 scholieren woonachtig in Kennemerland deden aan dit onderzoek mee. Tweede- en vierdeklassers van het voortgezet onderwijs vulden op school een online vragenlijst in over hun gezondheid, leefstijl en welbevinden.

Op verzoek van Bureau Discriminatiezaken Kennemerland heeft de GGD enkele analyses gedaan naar de (psychische) gezondheid en het welzijn van jongeren met lesbische, homo of bi-gevoelens, naar discriminatie ervaringen van deze jongeren.

Bijna 1% van de jongeren geeft aan (wel eens) verliefd te zijn op iemand van het eigen geslacht. Eén procent is (wel eens) verliefd op jongens én meisjes. In totaal gaat het om bijna 2% van de scholieren die lesbische, homo of bi- gevoelens hebben¹⁹.

Ongunstig beeld LHB-jongeren

De psychische en psychosociale gezondheid van de groep jongeren met lesbische, homo of bi-gevoelens is veel ongunstiger dan gemiddeld. Ook worden deze jongeren meer gepest en hebben ze meer discriminatie ervaringen.

Tabel 10. Jongeren met seksuele gevoelens (wel eens verliefd) in %

	Op andere geslacht of nooit verliefd (hetero) n=9.595 %	Op eigen geslacht of op jongens én meisjes (homo of bi) n=153 %
Wordt gepest op school	11	34
Wordt regelmatig gepest op school (≥ 2x per maand)	4	22
Heeft te maken gehad met discriminatie	9	24
Heeft nog steeds problemen met discriminatie	2	13
Psychisch ongezond	22	58
Psychosociale problemen	13	49
Afgelopen jaar aan zelfdoding gedacht	16	55
Afgelopen jaar poging tot zelfdoding	2	20

Bron: GGD Kennemerland

¹⁹ Dit percentage is laag in vergelijking met percentages die wij kennen van volwassenen. Het gaat hier om jongeren wiens seksuele identiteit nog volop in ontwikkeling is.

6. Aanbevelingen en aanknopingspunten voor beleid

Het onderzoeksinstrument Pink Panel

Het Pink Panel is een uniek signaleringsinstrument. Over de veiligheidsbeleving en ervaring met discriminatie van LHB's in Kennemerland, was weinig bekend. Sinds 2008 wordt het onderzoek jaarlijks herhaald en groeit het inzicht in hoe veilig LHB's zich voelen om voor hun seksuele gerichtheid uit te komen, zowel in de eigen wijk als op het werk, maar ook op andere maatschappelijke terreinen, zoals sport.

Eveneens komt naar voren dat een bepaalde groep LHB's structureel last heeft van discriminerende uitingen zoals pesten, belediging, schelden, ongelijke behandeling of geweld. We hebben nu enkele jaren in beeld en zien soms verschuivingen. De toekomst zal uitwijzen of bepaalde ontwikkelingen doorzetten of afzwakken. Het is dus belangrijk dat het onderzoek wordt gecontinueerd. Dit kan echter ook in de vorm van tweejaarlijks onderzoek: er vinden in een jaar tijd geen grote veranderingen plaats, al dienen we op te passen dat we onze vaste Pink Panel respondenten niet kwijt raken als we hen te weinig benaderen voor onderzoek.

Vanwege de lage aantallen respondenten is het onderzoek niet representatief. We streven daarom naar verhoging van het aantal respondenten van het Pink Panel. Circa 380 deelnemers in verschillende leeftijdscategorieën is statistisch gezien representatief te noemen.

Op dit moment komen de meeste respondenten uit Haarlem. Het is essentieel dat zich meer respondenten melden uit andere gemeenten in Kennemerland dan Haarlem, zoals Haarlemmermeer en Velsen, zeker als we uitspraken willen doen per gemeente.

Het is belangrijk dat zoveel mogelijk belanghebbenden, gemeenten, COC Kennemerland, Gay-Haarlem en gay café's meehelpten bij het werven van deelnemers. En gezien de hoge leeftijd van het Panel zullen we ons ook de komende jaren bij de werving meer richten op de 30-min groep.

In het huidige onderzoek missen we soms de verklaringen voor de uitkomsten; dit heeft te maken met de enquêtevorm en het type vragen. We bekijken per meting steeds of we aanvullende vragen kunnen stellen om meer inzicht te krijgen. In de toekomst kunnen we er voor kiezen om met behulp van aanvullende onderzoeksmethodieken zoals diepte-interviews of groepsdiscussies, meer verdiepend en/of verklarend onderzoek te doen.

Eerdere Pink Panel rapportages hebben aangetoond dat gemeenten (gemeenteraad en –bestuur) en LHBT-belangenorganisaties veel waarde hechten aan dit onderzoeksinstrument en het Bureau Discriminatiezaken wil daarom graag het Pink Panel continueren.

Het belang van het Pink Panel onderzoek

Er komen door het Pink Panel onderzoek veel incidenten boven tafel die niet bekend zijn omdat ze niet gemeld worden bij ondersteunende instanties, zoals politie en Bureau Discriminatiezaken. Hiermee onderstrepen wij het belang van onderzoek als aanvulling op de geregistreerde klachtcijfers: het leidt tot een completer beeld van wat er speelt.

Ook signaleren wij dat LHB's die geen melding maken van hun ervaringen met homovijandig gedrag het Pink Panel zien als een plek waar zij toch hun ervaringen kwijt kunnen. Zij voelen zich gehoord.

Gemeenteraden en -besturen hebben veel aandacht voor het onderwerp en vinden het belangrijk om inzicht te hebben in de LHB-problematiek. Het Pink Panel rapport zorgt hiervoor en voor agendering van het onderwerp, mede daarom wil het BD het Pink Panel handhaven.

In de eigen wijk

Bureau Discriminatiezaken concludeert dat ieder jaar een relatief hoog percentage LHB's in Kennemerland last heeft van discriminatie in de eigen wijk. Dit is een blijvende zorg.

In Haarlem kunnen we incidenten in eigen straat of wijk toewijzen aan een beperkt aantal buurten, te weten Centrum, Transvaalbuurt, Molenwijk, Leidsevaartbuurt en Potgieterbuurt. In de andere gemeenten gaat het om kleinere aantallen, maar zijn ook de postcodegebieden per incident bekend.

Bij een eerdere editie hebben we met enkele gemeenten overlegd of aanvullend kwalitatief onderzoek kon worden verricht in bepaalde wijken. Bijvoorbeeld door gesprekken te voeren met betrokken partijen zoals gemeenten, wijkagenten, bewonersgroepen, welzijnsinstellingen, woningcorporaties en wijkraden om zo ideeën te verzamelen om de veiligheid voor LHB's in bepaalde wijken te verbeteren. Dit is tot op heden niet van de grond gekomen. Wellicht zien gemeenten hiervoor (nog) te weinig urgentie? Wel zullen we, zoals elk jaar, de uitkomsten van het Pink Panel 2015 breed onder de aandacht brengen van wijkagenten en buurtbemiddelaars.

Op het werk

De meerderheid van de LHB-respondenten is op het werk open over haar of zijn seksuele gerichtheid en heeft geen ervaring met vervelende homovijandige incidenten.

Toch is er een deel van de respondenten dat wel te maken heeft (gehad) met onaangename grappen of erger. Ook zien we dat er LHB's zijn die hier niets mee doen. Dit is zorgelijk omdat discriminatie, uitsluiting en pesten kan leiden tot psychische problemen en mogelijk tot ziekteverzuim.

Discriminatoire incidenten op het werk vergen een vertrouwelijke aanpak, het gaat tenslotte om iemands baan en inkomen. Bureau Discriminatiezaken adviseert ook bij dit soort precare zaken. Dit is kosteloos en kan ook anoniem.

In organisaties met aandacht voor diversiteit wordt minder gediscrimineerd en gepest en voelen werknemers zich veiliger²⁰. In het Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, d.d. mei 2014 is ook speciale aandacht voor LHBT's op de werkvloer. Zie de actiepunten in bijlage 6.

Bij de sportvereniging

Uit landelijk onderzoek blijkt dat wanneer de vergelijking wordt gemaakt met familie, school en werk dat sport de plek is waar homoseksuele mannen het minst vaak open zijn over hun seksuele voorkeur. Dit zorgt ervoor dat homoseksualiteit, als gevolg van homonegatief gedrag, onzichtbaar is en vooralsnog blijft in de sport. (bron: NOC*NSF).

²⁰ SCP, Seksuele oriëntatie en werk; ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en heteroseksuele werknemers, oktober 2013.

Circa een kwart van de respondenten in Kennemerland geeft aan dat zij/hij zich niet veilig voelt om bij de sportvereniging zonder voorbehoud voor haar/zijn seksuele gerichtheid uit te komen.

In Kennemerland zijn in het kader van het Koploperschap in Haarlem en het vervolg hierop al enkele stappen gezet om aandacht te vragen voor een 'homovriendelijk' klimaat bij sportverenigingen. Ook de wethouder van sport in Haarlem, Merijn Snoek, ondersteunt dit en in de 'Agenda voor de Sport 2015 – 2019' komt het onderwerp expliciet aan de orde.

De activiteiten rondom de verklaring gelijke behandeling in de sport worden verder uitgebreid. Gekeken wordt hoe dit in de praktijk heeft uitgepakt bij verenigingen die deze verklaring hebben getekend. Ook zal een groot aantal sportverenigingen worden benaderd om deze verklaring alsnog te tekenen.

Inzet gemeenten

Gezien het hoge aantal homovijandige incidenten waarmee LHB's nog steeds regelmatig te maken krijgen is blijvende inzet van alle partijen, waaronder gemeenten, belangrijk. Kleine zaken zoals het uithangen van een regenboogvlag op het gemeente- of stadhuis geven een positief signaal af en dragen bij aan de acceptatie van LHB's.

Van 2012 tot en met 2014 was Haarlem koplopergemeente. De gemeente heeft een aantal partners in de stad gevraagd om het koploperbeleid vorm te geven en uit te voeren. De samenwerking is goed verlopen en er is veel gedaan om de vergroting van acceptatie van homoseksualiteit te realiseren. Het Ministerie van OCW heeft besloten om het koploperbeleid in de periode 2015-2017 voort te zetten onder dezelfde voorwaarden, maar onder een andere naam: regenboogbeleid.

Vertrouwen in de politie

Het vertrouwen in de politie is niet echt hoog te noemen onder de LHB's respondenten, hoewel een kwart ook aangeeft het niet te weten omdat zij geen ervaring met de politie heeft. In ieder geval zou het goed zijn dat de politie-eenheid Noord-Holland in de toekomst blijvend aandacht schenkt aan de kwetsbare positie die LHB's soms hebben in de samenleving en oog heeft voor discriminatoire incidenten in de wijk. De resultaten van het Pink Panel onderzoek worden besproken met de portefeuillehouder discriminatie van de politie-eenheid Noord-Holland.

Er is een Roze in Blauw netwerk van politieagenten actief in Noord-Holland. Het Roze in Blauw netwerk heeft ondertussen ook kennisgemaakt met belangenorganisaties, zoals het COC en Bureau Discriminatiezaken in Kennemerland. Binnen de politieorganisatie zouden zij kunnen werken aan meer bekendheid.

Roze in Blauw

Bij de politie in Amsterdam bestaat al enige tijd het initiatief Roze in Blauw: een 'vrijwilligersnetwerk' van roze agenten. Er is een speciaal telefoonnummer ingesteld waar LHBT's deskundig te woord worden gestaan. Ook maakt Roze in Blauw de politie alert op anti-homogeweld en versterken ze de positie van roze agenten in het korps. Ze vormen daarmee een inspiratiebron voor soortgelijke initiatieven elders in Nederland.

'Hoewel het geweld nog niet is opgelost, heeft Roze in Blauw het vertrouwen van veel homoseksuelen en lesbiennes in het optreden van de Amsterdamse politie versterkt,' aldus een woordvoerder van het Amsterdamse politiekorps.

Toename aantal discriminatieklachten

Er is de laatste drie jaar sprake van een opvallende toename bij het Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD) van het aantal discriminatieklachten op grond van (homo) seksuele gerichtheid, zeker als we kijken naar de afgelopen tien jaar. In 2014 kwamen er bij het BD 20 klachten binnen over homovijandigheid. In 2013 en 2012 waren dat er respectievelijk 21 en 29, terwijl in eerdere jaren het gemiddelde rond de tien klachten per jaar lag.

Aan de hand van deze cijfers kunnen we niet concluderen dat discriminatie van LHBT's in Kennemerland toeneemt. We zien alleen dat er de laatste jaren meer melding wordt gemaakt van discriminatie-incidenten.

Onderwijs buiten beschouwing

In dit onderzoek wordt het onderwijs buiten beschouwing gelaten. Het Pink Panel is een onderzoek onder volwassenen. In de vragen over de werkomgeving van de respondenten, kan het aan de orde komen, wanneer iemand in het onderwijs werkt. Uit recente cijfers van het Sociaal Cultureel Planbureau komt de hoge mate van onveiligheid in het onderwijs naar voren. Nederland springt hier in vergelijking met andere Europese landen niet gunstig uit.

Middelbare scholen in Nederland hebben sinds december 2012 de verplichting om voorlichting te geven over seksuele diversiteit. Bureau Discriminatiezaken geeft veel voorlichting over discriminatie en vooroordelen op middelbare scholen en basisscholen in de vorm van gastlessen. Altijd komt het onderwerp seksuele diversiteit aan de orde, bijvoorbeeld als vraag of het raar of gewoon is dat jongens op jongens vallen en meisjes op meisjes. De voorlichting van het BD heeft als doel begrip voor en acceptatie van mensen die anders zijn, te vergroten. Op middelbare scholen gebeurt de voorlichting ook in samenwerking met het COC Kennemerland.

Gezien het belang van voorlichting op middelbare scholen pleit het BD voor een actievere rol van gemeenten om scholen te houden aan de voorlichtingsverplichting. In gesprekken met scholen(koepels) kan het onderwerp op de agenda worden gezet.

Scholieren onderzoek GGD Kennemerland

Uit de Jeugdmonitor Emovo die GGD Kennemerland in het schooljaar 2013-2014 heeft uitgevoerd onder bijna 10.000 scholieren kwam naar voren dat de psychische en psychosociale gezondheid van de groep jongeren met lesbische, homo of bi-gevoelens veel ongunstiger is dan gemiddeld. Ook worden deze jongeren meer gepest en hebben ze meer discriminatie ervaringen.

De acceptatie van homo- en bisexualiteit onder jongeren is in Nederland de afgelopen jaren flink toegenomen. In het dagelijks leven merken jonge homo's en lesbiennes daar nog niet meteen wat van. Dat blijkt uit een rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) onder jongeren en scholieren (januari, 2015).

Bijlagen

Bijlage 1. Citaten van respondenten op de vraag welke factoren een rol spelen bij het onveiliger worden van de gemeente.

- Nieuwsberichten over geweld tegen ho/le/trans.
- Groepen jongeren die bepalen.
- Stigmatisering, onwetendheid.
- Ik ben dit jaar in elkaar geslagen, hier ben ik dan ook erg van geschrokken.
- Veel jongeren reageren negatief tot agressief. Veelal buitenlandse jongeren.
- Integratie van bepaalde groepen. Niet of weinig aandacht op de scholen. OPVOEDING.
- De taal is harder geworden, en de sfeer is grimmiger.
- Intolerantie onder allochtonen neemt toe.
- Allahu akbar.
- De allochtone gemeenschap stelt zich steeds openlijker en vaker tegen homoseksualiteit op.
- Laatste tijd is er meer verharding in de maatschappij.

Bijlage 2. Citaten van respondenten op de vraag welke factoren een rol spelen bij het zich (niet) veilig voelen om voor de seksuele gerichtheid uit te komen in de eigen woonwijk.

(Zeer) veilig:

- Ik ben wie ik ben en mensen accepteren dat gewoon. Ben wel erg sociaal dus dat speelt wellicht een rol. Ook is een klein dorp in sommige opzichten makkelijker, denk ik.
- Mijn totale niet stereotype gay-voorkomen, en het feit dat ik groot (fors) ben.
- Eigen assertiviteit en openheid.
- Mijn eigen zelfverzekerdheid, trots. Rechtvaardigheidsgevoel.
- Wij kennen de burens en zij kennen ons.
- Integratie.
- Woonomgeving 2x.
- Ik woon in een goede buurt.
- Ruimdenkende buurtbewoners. Kleine woonplaats. Sociale controle.
- Ik heb in de wijk nog nooit een negatieve opmerking gehoord. Wel een keer door jongelui ca. 20: *ooh die is naar de gay pride geweest! Is dat zichtbaar dan? Ja maar dat geeft toch niet! Heb je plezier gehad? Ja! Nou daar gaat het toch om!*
- Dat ik me open opstel?
- Ik woon in een rustige wijk. Daarbij kan het mij niet schelen wat anderen van mij denken.
- Ik ken veel mensen en die weten ook dat ik homo ben.
- Rebup.
- Dat er meerdere lesbische en homo stellen in onze straat wonen.
- Nooit geen problemen ondervonden in Zandvoort.
- Grote mate van acceptatie.
- Intelligentieniveau.
- Bevolkingssamenstelling in balans.
- 'Normaal' doen.
- De etnische samenstelling van de wijk.
- Geen enkele toespeling of opmerking.
- De meeste mensen uit de buurt kennen ons als stel. En belangrijker: ik denk er wat de buurt betreft niet eens (meer) over na homoseksueel te zijn. Ik voel me vooral een buurtbewoner, een vrouwelijke buurtbewoner, dat wel.
- Er wonen in mijn directe omgeving meerdere homo's.
- Niet opvallen.
- Mijn eigen houding is niet erg 'gay'.
- Ik vind dat er wel met een bepaalde ondertoon gesproken wordt over mannen bij wie het meer opvalt dat ze gay zijn.. Maar dat is net als bij Moslims eigenlijk. Zolang je je aanpast is het oké.
- Ik woon in een rustige nette buurt waar het sowieso veilig is.
- Tolerante buurt.
- Nette buurt, weinig allochtonen.
- Acceptatie van buurtbewoners (al was deze er al voordat ik uit de kast kwam). En hun houding naar mij is sindsdien niet veranderd.
- Ik woon in een wijkje met een 'wijk-gevoel'.
- Contacten met burens.
- Merkbare reacties uit de buurt.

- Mijzelf prettig voelen.
- Over het algemeen zijn hier de betere koophuizen gebouwd. Geen asociale in deze woonwijk wonend.
- Een open samenleving, wellicht ook het gemiddelde opleidingsniveau, tolerantie.
- Er is een nieuwe hanggroep Marokkaanse jongeren in mijn straat. Het is alleen niet aan de orde of ik ten opzichte van hen uit zou moeten komen voor mijn homoseksualiteit.
- Bekendheid buurt.
- Buurt.
- Ik ga niet heel direct om met de mensen in de wijk. Maar ik woon samen met mijn verloofde, dus het is vrij duidelijk.
- Rustige wijk, buiten een praatje om op straat weinig contact, veel ouders met kinderen
- Goede contacten met buurtgenoten.
- Geen excessief gedrag.
- Meer autochtonen in de loop der jaren.
- Aardige burens.
- Ik denk dat het feit dat een wijk niet in algemene zin verloedert wel meespeelt met het gevoel van veiligheid; ik constateer dat de gemeente veel minder aandacht besteedt aan de openbare ruimte, die verrommelt nu en verslonst, dat is een van de factoren die verloedering bevordert en een minder veilig gevoel geeft. De gemeente lijkt echter, in contact met hen, niet erg gevoelig voor dit argument.
- Toevallig wonen er meer homostellen in de straat. Waardoor ik me er veilig mee voelde, anderen waren me voor gegaan, om er voor uit te komen.
- Is rustige buurt.
- Goeie burens.
- Dat iedereen zich zo min mogelijk met elkaar bemoeit (leven en laten leven).
- Ken de mensen in de buurt.
- Sociale controle.
- Veilig gevoel in autochtone straat met koopwoningen. Rest van wijk allochtone wijk volop sociale huurwoningen.
- Nog nooit iets negatiefs meegemaakt.
- Samenstelling buurtbewoners, blank, hoogopgeleid.
- De mensen zijn tolerant.
- Het goede en open contact dat ik heb met veel mensen in de wijk.
- De mensen in mijn wijk kennen mijn geaardheid en gaan hier normaal mee om.
- Het is een dorp, veel mensen kennen elkaar.
- Ik blijf gewoon mijzelf en gedraag mij niet opvallend. Mijn omgeving vertelt mij vaak dat zij dit waarderen.
- Ik kom er vaak pas voor uit nadat ik iemand beter heb leren kennen. Omdat diegene mij al kent, ben ik van mening dat er een kleine(re) kans is dat zij negatief reageren op mijn seksuele geaardheid.
- Wij wonen al vele jaren in een rustige (middenklasse)wijk met veel jonge gezinnen en we zijn daar volledig geaccepteerd. Onze homoseksualiteit is nimmer een punt geweest of ook maar ooit ter sprake gekomen (en waarom zou dat immers ook). Onze persoonlijke authentieke opstelling draagt daar ook zéker aan bij.
- Goed contact met de burens.
- Weinig allochtonen in deze wijk. Burens accepteren homoseksualiteit.

- De opstelling van jezelf. Ik moet ook zeggen dat ik niet veel met mijn omgeving te maken heb. Het is een vrij onaantrekkelijke wijk om te leven. Je stapt in de lift en geniet meer van het uitzicht dan van de leefomgeving.
- Er wonen minder intolerante (andersgelovigen) mensen in mijn wijk

Niet zo veilig:

- Mijn woonplaats is niet zo homovriendelijk.
- Het is maar net welke mensen je tegenkomt.
- Ik zie veel verschillende mensen in de wijk lopen, waarvan ik niet weet of ze het oké vinden.
- Veel buitenlanders.
- Etnische minderheden zijn hier meerderheden.
- Veel allochtonen.
- Veel allochtonen in mijn wijk.
- De multiculturele samenstelling van de wijk. Een deel van de bewoners bestaat uit religieuze minderheden zoals moslims, maar ik merk ook dat bepaalde christenen soms intolerant zijn voor homoseksualiteit.
- Invloeden van andere geloofsovertuiging.
- Veel jongeren. Vaak met een behoorlijke dosis alcohol op.
- Hangjongeren.
- Hangjeugd die je zal terroriseren, vrees ik.
- Verborgene homofobie, ik woon in een wijk waar veel PVV wordt gestemd en ben erachter gekomen dat xenofobie en homofobie vaak hand in hand gaan.. zij wel:)
- De burens.
- Mijn familie, kennissen.
- In het verleden werd er agressief gereageerd als we hand in hand liepen. Daardoor durven we dat niet meer.

(Zeer) onveilig:

- Religieuzen. Vooroordelen. Indoctrinatie.
- Samenstelling bevolking.
- Zeer multiculturele wijk en helaas accepteren niet alle culturen de (homo)seksuele geaardheid van mensen.

Weet niet:

- Waarom zou je er mee te koop lopen, andere groeperingen doen dat ook niet.
- Ik praat niet over zulke onderwerpen in mijn woonomgeving.
- Ik woon er pas net.

Anders:

- Dat verschilt van straat tot straat en van de mate van weerbaarheid op bepaalde momenten.
- Onbekenden, groepjes jongeren, een wijk waar ik voor het eerst kom.
- Etnische achtergrond van pesters.

Bijlage 3. Vervelende opmerkingen op het werk: om wat voor soort opmerkingen ging dit en wie maakte ze (collega's, klanten, leidinggevende etc)?

- 'Homo', riep deze jongen hard.
- Clichégrap. Of: jullie soort, jouw familie.
- Collega's, over seksualiteit.
- Klanten die niet aangeraakt willen worden door een homo.
- Collega's, schelden met homo (niet naar mij, maar in algemeen, maar is onnodig en kwetsend, er zijn genoeg andere scheldwoorden). Negatieve opmerkingen over homo(seksualiteit) in het algemeen.
- Collega's. Deze opmerkingen waren veelal grappig bedoeld. Maar het is jammer dat het steeds over hetzelfde gaat.
- Vreemde moppen of reacties op de krantenartikelen.
- Een collega vertelde mij dat homoseksuelen er voor kiezen homo te zijn, en hiermee ook kiezen voor relaties die enkel gebaseerd zijn op lust en er geen plek is voor echte liefde (of gevoelens van liefde) binnen een relatie tussen twee mannen of twee vrouwen.
- Grappen van collega's.
- Dat homoseksualiteit niet natuurlijk is en een afwijking.

Bijlage 4. Toelichting op de mate van vertrouwen in de politie.

(Veel) vertrouwen in de politie:

- Ik denk dat de politie dit veelal erg serieus neemt. Onverdraagzaamheid laten voortduren leidt immers tot steeds meer en grotere problemen.
- Roze in Blauw is bijvoorbeeld een goed initiatief.
- Vanuit mijn vrijwilligerswerk heb ik contacten met Roze in Blauw.
- Een paar jaar geleden ben ik tijdens het hardlopen door een scholier bespuwd en uitgescholden. Dat heb ik aangegeven en het is correct door de politie afgehandeld.
- Dit antwoord is gebaseerd op het algemene vertrouwen dat ik in de politie heb. Ik heb zelf niet eerder een dergelijke zaak aanhangig gemaakt.
- Politie heeft roze netwerk blauw.
- Ik heb er gelukkig nog geen ervaring mee.
- Het is nog nooit nodig geweest om hulp van de politie te vragen.
- Niet van toepassing.
- Naar mijn mening lijkt de politie redelijk wat te doen met discriminatie om geaardheid, omdat het hot topic is de laatste tijd, ook vanwege de druk van de media wanneer er negatief gehandeld wordt.
- Ik neem aan dat zij hun werk doen.
- Ik neem aan dat ze hun werk goed doen.
- Ben groot fan van 'roze in blauw'.
- Ik denk dat dat geen problemen oplevert.
- Ik heb er vertrouwen in dat de politie serieuze klachten ook serieus in behandeling neemt. De politie laat zich steeds vaker zien bij 'gay events' wat voor mij een positieve bijdrage levert aan het vertrouwen hierin.

Weinig/geen vertrouwen in de politie:

- Geen kennis.
- Teveel de heteronorm (zoiets als: *je hebt het zelf ook wel een beetje opgezocht*).
- Aangiftes op zich veel vertrouwen in. Weinig tot geen vertrouwen in het categoriseren van het type aangifte. Komt op de grote hoop.
- Een gemiddelde politiemans of -vrouw ziet de meerwaarde van een discriminatiezaak niet in, en ik vind de huidige procedure in mijn regio te omslachtig en ik twijfel eraan of er daadwerkelijk iets mee gebeurt. De kosten/baten-afweging maakt dat ik in geval van openlijke discriminatie in de openbare ruimte, geen aangifte doe behalve bij fysieke bedreiging en/of mishandeling.
- De politie zijn zelf een stelletje nazi's.
- Ik heb überhaupt weinig vertrouwen in de politie als het gaat over aangifte en/of afhandelen van discriminatie.
- Nee, mijn mening is waarschijnlijk afgeleid van datgene wat ik lees en waarneem in de media.
- Ik heb weinig vertrouwen in de politie in het algemeen, wat betreft het oplossen van wat dan ook.
- Als de oplossing van discriminatie bestaat uit het bestraffen van de discriminatie, ben ik niet van mening dat de discriminatiezaak correct is opgelost.

- Aangiftes worden niet goed gecatalogiseerd op specifiek holebi issue. Gewoon op grote stapel.
- Ik ben van mening dat het onderwerp (discriminatie van homoseksuelen) niet serieus wordt genomen.
- Ik denk dat sommige agenten zelf misschien moeite hebben met het accepteren van iemands seksuele geaardheid.
- Ik zou het zelf niet gemakkelijk vinden om aangifte te doen van discriminatie om mijn seksuele geaardheid.
- Er zijn volgens de politie waarschijnlijk toch belangrijkere dingen.
- Uit de media blijkt dat het niet altijd zo netjes verloopt met aangiftes.
- Volgens mij wordt er überhaupt niks met een aangifte gedaan.
- Aangiften in het verleden zijn niet serieus genomen of überhaupt opgepakt. Ik zal het zelf wel uitgelokt hebben of erom gevraagd hebben.
- In een gesprek met de politie over misbruik in mijn jeugd werd gesuggereerd dat het een homo-erotische fantasie is.
- Je kunt dingen beter zelf oplossen.
- Geen prioriteit.

Weet niet / neutraal:

- Geen ervaring mee. Verhalen van anderen vind ik niet altijd even bemoedigend.
- Ik heb hen niet om hulp hoeven vragen.
- Ligt er denk ik aan welke politieagent(e) ik dan tegenover me krijg. Ik denk nl. dat er ook binnen een politiekorps uiteenlopende meningen en oordelen zijn over homoseksualiteit.
- Geen ervaring mee 5x.
- Ik heb hier geen ervaring mee - nooit een klacht ingediend omdat de flauwe opmerkingen niet ernstig waren.
- Vertrouwen is wisselend: kijk op Stichting Platform Keelbos wat er zoal loos is.... Rijksoverheid / waterstaat en gemeentelijke overheden spelen een dubieuze rol....
- Roze in blauw, de politie wil wel graag serieus genomen worden. Ik heb er gelukkig nog niet mee te maken gehad, maar weet niet hoe de politie in zo'n kleine plaats zou reageren.
- Heb geen ervaring met de politie over deze dingen.
- Heb ik geen enkele ervaring mee.
- Ik heb daar eigenlijk geen zicht op en heb dit ook niet vernomen van andere homo's in mijn omgeving.
- Ik ben nooit in contact gekomen met de politie.
- Het zal helemaal afhangen van de aard van het incident, de (schadelijke) gevolgen en/of publiciteit of de politie adequaat zal handelen.
- Politie is een machocultuur en vooral blank.
- Geen ervaring mee, maar zoals de politie overal steekjes laat vallen zal dat ook wel het geval zijn in discriminatiezaken.

Bijlage 5. Discriminatie of intolerantie in eigen straat per gemeente

Discriminatie of intolerantie ervaren in eigen straat per gemeente

	Aantal respondenten die discriminatie ervaren	Postcodes	Aantal respondenten
Haarlem	16	2011 (6x), 2021 (2x), 2034 (2x), 2036 (2x), 2014 en 2032, 2x geen pc bekend	74
Velsen	2	1972, 1991	8
Zandvoort	2	2041, 2042	9
Beverwijk	2	1944, 1946	6
Haarlemmermeer	1	2134	6
Heemskerk	1	1966	8
Uitgeest	1	1911	1

Niet hand in hand kunnen lopen en ook niet op straat kussen

	Aantal respondenten die niet hand in hand kunnen lopen	Postcodes	Aantal respondenten
Haarlem	20	2034 (4x), 2035 (3x), 2021 (2x), 2022 (2x), 2032 (2x), 2011, 2012, 2023 en 2036* 3x geen pc bekend	74
Velsen	2		8
Zandvoort	2		9
Beverwijk	4		6
Haarlemmermeer	3		6
Heemskerk	1		8
Uitgeest	0		1
Heemstede	2		2

*alleen postcode 2036: niet hand in hand, wel op straat kussen

Wel hand in hand, maar niet op straat kussen

	Aantal respondenten die niet in hand kunnen lopen	Postcodes	Aantal respondenten
Haarlem	6	2012 (2x), 2011, 2033, 2034 en 2036	74
Heemskerk	1		8
Uitgeest	1		1

Van de zes respondenten die vinden dat het in hun woonplaats over het algemeen niet veilig is voor homo- en biseksuelen wonen er drie in Haarlem en de andere drie wonen in Haarlemmermeer, Beverwijk en Zandvoort.

Bijlage 6. Acties naar aanleiding van Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie

Hieronder staan vier actiepunten gericht op de doelgroep LHBT's die staan in het Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie van Minister Asscher van Sociale Zaken, d.d. mei 2014.

1. Over de situatie van biseksuelen wordt een expertmeeting gehouden met het veld: hoe kan het emancipatiebeleid meer opleveren voor biseksuelen? Meer aandacht voor biseksuelen in LHBT-emancipatiebeleid. Plannen/afspraken over LHBT inclusief Bi-beleid met veld. Najaar 2014 (presentatie op festival biseksuelen)
2. De minister van OCW steunt het initiatief van Workplace Pride om een benchmark te ontwikkelen die de voortgang van LHBT diversiteitsbeleid in bedrijven meet. Bijdrage voor het ontwikkelen van instrument dat bedrijven in staat stelt personeel en organisatie beleid te toetsen op LHBT inclusiviteit. Benchmark LHBT diversiteitsbeleid. Eind 2014.
3. De minister van BZK voert een verkenning uit naar de vraag of en zo ja op welke wijze het verbod op discriminatie op grond van genderidentiteit en genderexpressie in de Algemene wet gelijke behandeling kan worden opgenomen. Te bezien of en zo ja hoe de juridische bescherming van transgenders verbeterd kan worden door een duidelijker normstelling in de AWGB. Een verkenning op basis waarvan in het kabinet besluitvorming kan plaatsvinden over het verdere wetgevingstraject. Najaar 2014.
4. De minister van OCW blijft de arbeidsmarktpositie van LHBT's monitoren, via het SCP en anderszins. Zicht houden op arbeidsmarktpositie LHBT's met name op de werkvloer. Opname in LHBT-monitor van SCP. Eind 2015.